

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: B4106 Zemědělská specializace

Studijní obor: Pozemkové úpravy a převody nemovitostí

Katedra: Katedra krajinného managementu

Vedoucí katedry: doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
Historický vývoj krajiny jižních Čech

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Monika Koupilová, Ph.D.

Autor: Zdeňka Vavrušková

České Budějovice, únor 2016

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Fakulta zemědělská
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zdeňka VAVRUŠKOVÁ**
Osobní číslo: **Z12085**
Studijní program: **B4106 Zemědělská specializace**
Studijní obor: **Pozemkové úpravy a převody nemovitostí**
Název tématu: **Historický vývoj krajiny jižních Čech**
Zadávající katedra: **Katedra krajinného managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude zpracována formou literární rešerše.
V literární rešerši budou popsána historická období, která ovlivnila vývoj krajiny jižních Čech:
Jižní Čechy a krajina jižních Čech.
Jihočeská krajina za dob Vítkovců.
Jihočeská krajina za dob Rožmberků.
Jihočeská krajina po třicetileté válce za dob Buquoyů, Eggenbergů a Schwarzenbergů.
Úpravy pozemků v jižních Čechách po roce 1945.
Úpravy pozemků v jižních Čechách po roce 1989.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **30 stran textu**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

BLAŽEK, P., KUBÁLEK, M. Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a středoevropské souvislosti, Dokořán, Praha 2008, ISBN 978-80-7363-226-7.
HAUBELT, J. Jakub Krčín z Jelčan: list z historie. Praha, 2003. ISBN 80-86695-18-2.
HÁJOVÁ, Z. Dějiny rybníkářství v jižních Čechách: výběrová bibliografie. České Budějovice, 2000.
JUŘÍK, P. Jihočeské dominium: Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách. Libri, Praha 2008. 978-80-7277-359-6.
KUTHAN, J. Jižní Čechy: krajina, historie, umělecké památky. Orbis, Praha 1982.
LANGHAMMEROVÁ, J. Jižní Čechy : kraj - lidé - tradice. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2011. ISBN 978-80-7422-136-1.
LOW, J., MÍCHAL, I. Krajinný ráz, Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy 2003, ISBN 80-86386-27-9.
MATOUŠEK, V. Čechy krásné, Čechy mé : proměny krajiny Čech v době industriální. Agentura Krigl, Praha 2010. ISBN 978-80-86912-36-3.
SKLENIČKA, P. Základy krajinného plánování, Naděžda Skleničková, Praha 2003, ISBN 80-903206-1-9.
Časopisy: Pozemkové úpravy, Urbanismus a územní rozvoj, Landscape and urban planning, Land use policy

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Monika KOUPILOVÁ, Ph.D.**
Katedra krajinného managementu

Datum zadání bakalářské práce: **17. března 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2015**

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 13 ④
370 05 České Budějovice

prof. Ing. Milošlav Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

L.S.

doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 17. března 2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných zemědělskou fakultou JU) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 7. listopadu 2015

.....

Podpis

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce Ing. Monice Koupilové, Ph.D. za připomínky, cenné rady, veškerou pomoc a poskytnutí materiálu, které mi pomohly k vypracování mé bakalářské práce. Děkuji i Ing. Janě Moravcové, Ph.D. za pomoc při opravě bakalářské práce.

Abstrakt:

V bakalářské práci je popsán historický vývoj krajiny za dob pánů z Hradce, pánů z Rožmberka, Schwarzenbergů a v době husitství. Dále se zabývá historickým vývojem rybníkářství v jižních Čechách, popisem vývoje krajiny po třicetileté válce, po druhé světové válce a po roce 1989. V práci jsou zobrazeny změny krajiny v jednotlivých obdobích. Nejčastěji jsou zde popisovány změny lesních porostů, vodohospodářství a zemědělství. Největší změny v krajině jsou spojovány s dobou válek, kdy byla krajina devastována. Na podobu krajiny má vliv také osídlování, kdy kvůli rozrůstající se zástavbě se často kácí lesy, ničí orná půda a podobně.

Klíčová slova: Krajina, jižní Čechy, historie, rybníkářství, zemědělství.

Abstract:

This bachelor thesis describes the historical development of landscape at times of Lords of Hradec, Lords of Rožmberk, Schwarzenberg and at times of Hussitism. The thesis also deals with the development of pond culture, the description of landscape after Thirty Years' War, The Second World War and after the year 1989. There are depicted the changes of the landscape in each time period. The main attention is paid to the changes of forests, water management and agriculture. The most important changes of landscape are associated with the time of wars, when the landscape was devastated. The image of landscape is also influenced by human settlement, the forests are often cut down, the plough land is dissolved etc. because of the growing built-up area.

Key words: landscape, South Bohemia, history, pond culture, agriculture.

OBSAH:

1. ÚVOD	9 str.
2. JIŽNÍ ČECHY	10 str.
2.1 KRAJINA	13 str.
3. ROD VÍTKOVCŮ	15 str.
3.1 KRAJINA ZA DOB VÍTKOVCŮ	16 str.
4. ROD ROŽMBERKŮ	19 str.
4.1 KRAJINA ZA DOB ROŽMBERKŮ	19 str.
5. KRAJINA V DOBĚ HUSITSTVÍ	23 str.
6. RYBNÍKÁŘSTVÍ V JIŽNÍCH ČECHÁCH	25 str.
7. KRAJINA PO TŘICETILETÉ VÁLCE	29 str.
8. ROD EGGENBERGŮ A BUQUOYŮ	31 str.
8.1 KRAJINA ZA DOB EGGENBERGŮ A BUQUOYŮ	31 str.
9. ROD SCHWARZENBERGŮ	33 str.
9.1 KRAJINA ZA DOB SCHWARZENBERGŮ	33 str.
10. KRAJINA V LETECH 1945 - 1948	36 str.
11. KRAJINA V LETECH 1949 – 1989	38 str.
12. KRAJINA PO ROCE 1989	41 str.
13. ZÁVĚR	46 str.
14. SEZNAM OBRÁZKŮ	47 str.
15. SEZNAM TABULEK	47 str.
16. GRAFY	47 str.
17. SEZNAM LITERATURY	48 str.
18. ONLINE ZDROJE	51 str.

1. ÚVOD

Téma „Historický vývoj krajiny jižních Čech“ jsem si vybrala, protože mi přišlo zajímavé a také proto, že pocházím z Jihočeského kraje. Cílem bakalářské práce je zjistit, jak se krajina vyvíjela v minulosti, kdy na území přicházeli osadníci, stavitelé rybníků, šlechtické rody a husité. I zjistit, jaký byl vývoj krajiny za válek a v jakém stavu je krajina nyní. Také jaký vliv má na krajinu člověk. Jestli ji svojí činností více nedevasuje, místo toho aby ji chránil. Bakalářská práce je zaměřena na vývoj krajiny za dob významných šlechtických rodů, které působily v jižních Čechách. Prvním rodem, kterému se práce bude věnovat je rod Vítkovců a jeho rodová větev Rožmberků. Dalšími rody, kterým se práce bude věnovat je rod Buquoyů, Eggenbergů a Schwarzenbergů. Bakalářská práce neopomene vývoj krajiny za dob husitství, třicetileté války, ani vývoj krajiny po druhé světové válce a po roce 1989. Nevynechá ani období, kdy se v jižních Čechách rozvíjelo rybníkářství, ke kterému neodmyslitelně patří i jména nejznámějších stavitelů jako byl Štěpánek Netolický a Jakub Krčín z Jelčan. Z literárního hlediska je toto téma dostatečně popsáno v knihách. V literatuře se dá najít mnoho knih, které se zabývají jižními Čechami, rybníkářstvím a staviteli rybníků. Velká část literatury se také zabývá rody, které v jižních Čechách vládly.

2. Jižní Čechy

Jižní Čechy se rozkládají na ploše zhruba 10 056 kilometrů čtverečních. K 1. lednu 2015 zde žije 637 300 osob. Hustota zalidnění je okolo 63 obyvatel na kilometr čtvereční (www.cs.wikipedia.org). Za nejvyšší bod v Jihočeském kraji se považuje vrchol Plechý, který měří 1378 metrů. Krajským městem Jihočeského kraje jsou České Budějovice, kde žije okolo 97 339 osob (*Martínek, 2003*). Jižní Čechy se rozkládají na území Českého masívu. Podloží tvoří horniny, které mají různý původ a stáří (*Tříška, 1986*).

Jižní Čechy náleží ke čtyřem geomorfologickým celkům. Spadá sem Šumavská hornatina, která zahrnuje Šumavu, Šumavské podhůří, Novohradské hory a Novohradské podhůří. Dále sem patří celá Jihočeská pánev, která zahrnuje Třeboňskou a Českobudějovickou pánev (*Jáchym, 1982*). Východní částí jižních Čech je Jindřichohradecko. Z geomorfologického hlediska se na většině území rozkládá Českomoravská vrchovina, konkrétně na východě a jihovýchodě se jedná o Javořickou vrchovinu, na severu o Křemešnickou vrchovinu. Západní část Jindřichohradecka tvoří Třeboňská pánev. Zdejší krajina dostala název Česká Kanada (*Kočárek, 1993*). Území České Kanady, konkrétně Novobystřicko a Jindřichohradecko, vznikalo po dobu několika tisíciletí. Krajina v oblasti českého vnitrozemí byla podle porovnání mnohem vyvinutější než zdejší krajina (*Jirásko, 2011*).

V třetihorách se vytvořil první vodní systém. Řeka Vltava si tu prorazila údolí (*Tříška, 1986*). Jeden její pramen je u vrcholové části Šumavy, přičemž druhý pramen se nachází na území Německa (*Blažek, 2006*). Do řeky Vltavy přitékala veškerá voda z okolí (*Tříška, 1986*). Z nejvýznamnějších vodních toků v jižních Čechách můžeme jmenovat:

Název vodního toku	Délka vodního toku na území ČR
Vltava	430 km
Lužnice	153 km
Otava	138 km
Blanice	93 km
Malše	89 km
Lomnice	59 km
Nežárka	56 km
Stropnice	54 km
Skalice	52 km
Volyňka	49 km

Tabulka č. 1 Délka vodních toků (*Martínek, 2003*)

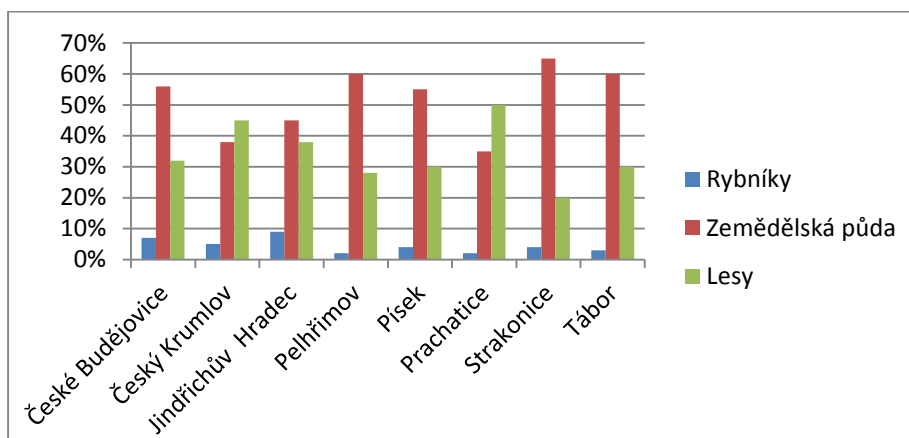
V jižních Čechách se také vyskytovalo velké množství jezer, močálů a rašeliníšť (*Tríska, 1986*). Jejich funkce v krajině byla a je velmi důležitá. Jsou schopny zadržet vodu v krajině (*Baláz, 2010*). Lidé je postupem času začali vysoušet a využívali je jako pole, z kterých měli užitek (*Gralla, 1995*). Na počátku 14. století se objevily první uměle vybudované vodní nádrže, což byly rybníky (*Jáchym, 1982*). Vodní plocha v jižních Čechách v dnešní době zaujímá zhruba 4% území (*Martínek, 2003*).

Za dob šlechticů dochází ke kolonizaci již dříve založených osad (*Jáchym, 1982*). Ve 13. století došlo k osídlení nížin (*Tríska, 1986*). V osídlených nížinách se budovala města a vesnice, původní porost byl rozčleněn a byly zavedeny obchodní stezky (*Jáchym, 1982*). Obchodní stezky bylo nutno chránit. Na jejich obranu se budovaly tvrze a hrady (*Havlová, 1996*). Nadále neosídlené zůstaly oblasti hor a mokřadů. I proto se jižní Čechy mohli chlubit netknutými lesními porosty (*Jáchym, 1982*). Osídlování v horských oblastech bylo pomalé, kvůli těžko přístupnému lesnatému terénu, který zde byl po dobu celého raného středověku. Až do konce 12. století byla krajina skoro neosídlená. Byla označována jako země nikoho. Na přelomu 12. a 13. století začal význam území stoupat, započala pravidelnější kultivace krajiny a osídlování těchto oblastí. Za dob rodu Vítkovců, který měl rozsáhlé pozemkové državy, vznikla nejstarší trvalá sídla v kraji - Vítkův Kámen, Rožmberk, Jindřichův Hradec a mnoho dalších (*Jirásko, 2011*).

Na počátku 12. století bylo území Čech z 80% zalesněno a jen zbytek bylo bezlesí (*Jáchym, 1982*). Rozloha lesů v jihočeském kraji se pohybuje přibližně okolo 420 000 hektarů. V procentuálním vyjádření je to 32% z celkové plochy kraje. V roce 1990 bylo složení lesních porostů následující: z 90% zde byly jehličnany a z 10% listnáče. Roční těžba se pohybovala okolo 2 miliónů metrů krychlových dřeva. Lesy plnily kromě produkce dřeva i další funkce jako například retenční, půdoochrannou, asanační, rekreační a krajínotvornou (*Jiráček, 1998*). V roce 2002 však stoupla těžba lesů z důvodu poškození porostů větrnou kalamitou a povodněmi. Zároveň došlo ke snížení funkčnosti lesů (*Lízner, 2003*). V minulosti většina lesů patřila státu, v dnešní době už byla část lesů vrácena původním vlastníkům, ale státu stále patří ještě okolo 60-65% lesů (*Jiráček, 1998*).

Důležitou složkou krajiny je i zemědělská půda, která zaujímá zhruba 50%, což je 496 163 hektarů. Z této výměry připadá 320 729 hektarů na ornou půdu.

Orná půda tedy zabírá 32% z celkové plochy kraje. Nejvyšší podíl zemědělské půdy je v okresech Tábor, Strakonice a Pelhřimov (*Lízner, 2003*). Další nedílnou součástí krajiny jsou trvalé travní porosty, které pokrývají 160 915 hektarů, což je 14% z celkové plochy kraje. Mezi okresy s největším podílem zatravnění patří Prachatice, Český Krumlov. Opakem jsou okresy České Budějovice, Písek, Tábor. Zbylá procenta plochy kraje jsou komunikace a zástavba (*Lízner, 2002*).

Graf č. 1 Podíl rybníků, zemědělské a lesní půdy v jižních Čechách v roce 1980 (*Jáchym, 1982*)

K jihočeské krajině také neodmyslitelně patří i její příroda. Podporuje se zde tvorba tůní, stavba čapích hnízd, tvorba interakčních prvků ÚSES a revitalizace říčních systémů. Jihočeský kraj se ovšem také potýká se závažnými problémy, a tím je narušený vodní režim krajiny a revitalizace napřímených vodních toků, kde jsou především potíže při domluvě s vlastníky pozemků. Půda je ohrožována erozí, často kvůli její nevhodné struktuře nebo fyzikálním vlastnostem (*Lízner, 2003*). Do budoucna je tedy důležité klást důraz na lepší retenční schopnosti krajiny, což je schopnost akumulace nebo alespoň zadržování srážkové vody. Zlepšení retenčních schopností krajiny by prospělo skladbě lesních porostů, došlo by ke zvětšení rozlohy lučních a lesních ekosystémů. Bohužel by to bylo na úkor orné půdy. Proto bychom měli bránit rozšíření zástavbě, abychom chránili volnou krajinu (*Lízner, 2002*).

V kraji jsou nejzávažnějšími problémy životního prostředí:

- problém eutrofizace nádrže Římov, Lipna a Orlík
- výstavba nových staveb ve volné krajině
- problémy se zdroji znečištěných vod

- růst automobilové dopravy, zvyšování hluku a imisí, kvůli těžké nákladní dopravě (*Lízner, 2003*)

I přes tyto negativní vlivy jižní Čechy ukazují, jak člověk dokáže žít v souladu s krajinou. Můžeme zde nalézt spoustu přírodních krás, jako jsou rybníky, mosty, rozhledny a další zajímavá a romantická místa (www.jiznicechy.cz).

2.1 Krajina

Pro pojem krajina existuje mnoho pohledů a definic. Krajina se dá charakterizovat různými slovy jako například příroda, systém, stanoviště, bohatství, estetika, místo a artefakty (www.myslivecke.webnode.cz). Zákon definuje krajinu jako část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořenou souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky (*Zákon č.114/1992 Sb.*) Krajina se také dá označit jako část souše, která je dána nějakou hranicí a středem. Každý z nás ví, že existují různé typy krajiny a je těžké rozdíly mezi nimi pojmenovat (www.dokoran.cz). Z pohledu jedné školy krajinné archeologie ve Velké Británii je krajina jako soubor průsvitných map, které jsou položeny jedna přes druhou. Všechny mapy daného krajinného typu se překrývají v určitém časovém řezu. Krajinu lze brát také jako dynamickou veličinu, která má svého následovníka i předchůdce. Současná krajina je vlastně taková skládačka krajin různého stáří, která chudne díky globalizaci a výstavbě na zemi (*Cílek, 2002*). Dále lze krajinu interpretovat jako organismus, který má určitou strukturu. Působí na ní, jak destruktivní, tak tvořivé vlivy (*Lokoč, 2010*). Vědci tvrdí, že krajina je jednotný soubor antropogenních a přírodních charakteristik, které mají společný historický základ a také jsou závislé na daném reliéfu (www.dokoran.cz). Podle historického pojetí je krajina územím, které se po určitou dobu vyvíjelo svérázně geopoliticky, kulturně a hospodářsky v závislosti na přírodních podmínkách, které vyplývají v podstatě ze zeměpisné polohy (www.myslivecke.webnode.cz). Krajinu lze také chápat jako živý celek, který pokračuje dále. Stejně jako krajina, tak i lidé se berou jako jeden přirozený kulturní celek. Dalo by Vám hodně námahy je od sebe oddělit (*Lapka, 2000*).

Samotný pojem krajina vstoupil do povědomí teprve celkem nedávno. Bylo to asi na počátku 90. let 20. století (www.dokoran.cz). Krajina se však začala viditelněji vyvíjet již v pravěku (5300 - 4300 př. Kr.), kdy se začalo oteplovat klima.

Člověk začal pěstovat zemědělské plodiny. Orbu doposud neznali, ale využívali žárové zemědělství, čím vědomě zmenšovali plochy lesů. V letech 4300 - 2200 př. Kr. začali lidé používat primitivní orbu a les byl i nadále ničen vypalováním. Vznikaly stabilní osady. V době bronzové (2200 - 750 př. Kr.) se zakládaly další osady, ale většinou jen kolem vodních toků. V době železné, která zde byla v letech 750 - 0 př. Kr., stále docházelo k odlesňování, a tím vznikalo místo pro hospodaření. Lidé začali využívat k hospodaření zemědělské nástroje jako například kosu. Klíčovým obdobím bylo 1. - 5. století, kdy vzniklo soukromé vlastnictví půdy, které bylo důležité pro zrod strukturované krajiny. Stavěly se nové cesty a tím docházelo k vyšší fragmentaci krajiny. Dále následovala středověká kolonizace (6. – 15. století), novověk (16. - 18. století) a v 19. – 20. století moderní historie (www.myslivecke.webnode.cz).

Lidé přetvářejí českou krajinu už několik tisíciletí. Každý z nás zanechává v krajině určité stopy, které ji tvoří výjimečnou (www.jitrnizeme.cz). Nejvíce lidé změnili krajinu způsobem hospodaření a rozvojem sídel (*Nepomucký, 1996*). I toto je jeden z vlivů, díky kterým vymizela skoro všechna místa, kterých se člověk ještě nedotkl. Za zmínku stojí Křivoklátsko nebo Boubínský prales (www.jitrnizeme.cz).

Obr. č. 1 Příroda Křivoklátska (www.kct-tabor.cz)

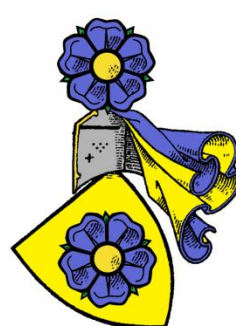
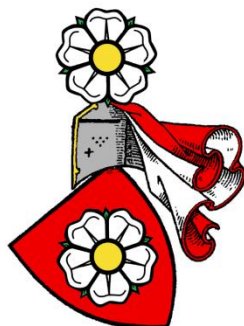
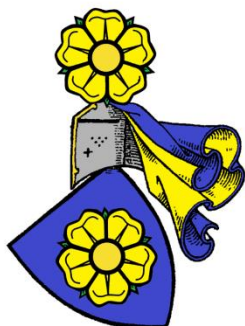

Obr. č. 2 Pohled z Boubínské rozhledny na Boubínský prales (www.itras.cz)

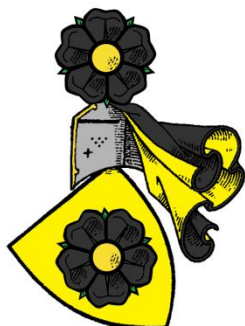
3. Rod Vítkovců

Do dějin českého království patří bez pochyby nejznámější šlechtický rod Vítkovců a jeho rodové větve. Vítkovcům a jeho rodovým větvím patřila rozsáhlá panství, která se rozkládala téměř v celých jižních Čechách. Vltavský kraj, přesněji Sedlčansko a Prčice byly jejich původním sídlem. Později se rod rozšířil i do pohraničí (*Mudra, 1987*). Za zakladatele mocného panského rodu se považuje Vítek z Prčice. Ten později rozdělil své rozsáhlé panství mezi svých pět synů, a tím položil začátek své rodové větve (*Kočárek, 1993*). Jeden z Vítkových synů založil krumlovskou větev, která vymřela roku 1302. Vítkův syn Jindřich (1205-1237) založil rod pánů z Hradce a zároveň byl zakladatelem dnešního Jindřichova Hradce. Rod vymřel v roce 1604. Další z Vítkových synů založil rod pánů z Rožmberka, který byl považován za nejmocnější větev rodu Vítkovců, která vymřela v roce 1611. Další rodová větev, která byla založena, byli páni z Landštejna, jejíž zakladatelem byl Vítek z Klokot. Pátý syn byl levoboček Sezem z Ústí. Rod Vítkovců měl v erbu růži, která byla u jednotlivých větví měněna.

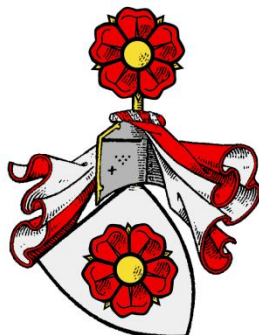
1. Páni z Hradce měli zlatou růži v modrém poli.
2. Páni z Landštejna a Třeboně měli stříbrnou růži na červeném poli.
3. Páni ze Stráže byl rod, který se odštěpil od pánů z Hradce a v erbu měl modrou růži ve zlatém poli. Rod Sezimů z Ústí se také odštěpil od pánů z Hradce a měl černou nebo modrou růži ve zlatém poli.
4. Rožmberkové měli červenou růži ve stříbrném poli.
5. Pánům z Krumlova patřila zelená růže ve stříbrném poli (*Mudra, 1987*).

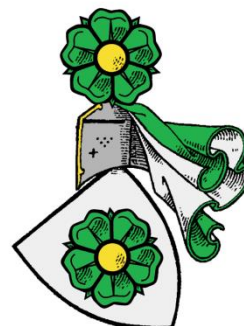
Obr.č.3 Erb pánů z Hradce Obr.č.4 Erb pánů z Landštejna Obr.č.5 Erb pánů ze Stráže
(www.cs.wikipedia.org) (www.cs.wikipedia.org) (www.cs.wikipedia.org)

Obr.č.6 Erb pánů z Ústí
(www.cs.wikipedia.org)

Obr.č.7 Erb Rožmberků
(www.cs.wikipedia.org)

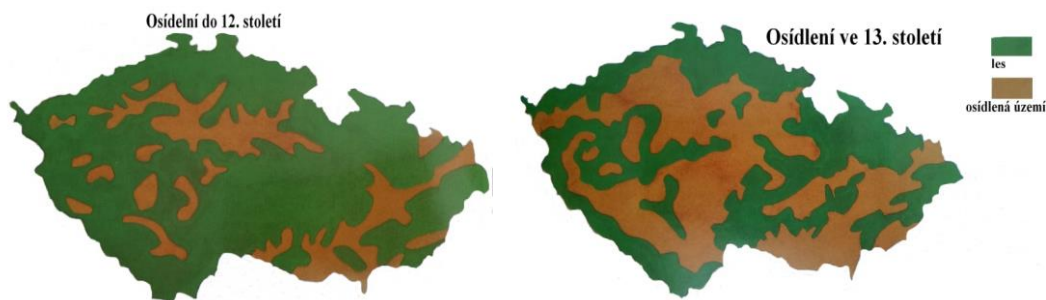

Obr.č.8 Erb pánů z Krumlova
(www.cs.wikipedia.org)

3.1 Krajina za dob Vítkovců

Na přelomu 11. a 12. století začala v kraji vnitřní kolonizace (*Jůza, 1997*). Lidé, kteří přicházeli do krajiny, osidlovali dřívější osady nebo si začali budovat své příbytky na nových územích. Postupem času, osadníků i příbytků na území přibývalo. Začaly vznikat vesnice, městečka a později města (*Doležalová, 2002*). Osadníci také budovali osady, hamry, kláštery a hrady (*Sklenička, 2003*). Stavení na nově vzniklé vesnici byla rozmístěna většinou podél potoka nebo cesty. Dominantou vesnice byl ve většině případů kamenný kostel (*Bigl, 1993*). Vítek se syny nezůstává se stavbou svých sídel pozadu. Vítek z Prčice si na vysokém vrchu postavil své první sídlo, které dostalo jméno Vítkův Kámen. Následuje stavba dalšího hradu, který se tyčí na strmé a vysoké skále nad řekou Vltavou. Tento hrad dostal jméno Rožmberk. I další sídlo rodu Vítkovců bylo také postaven nad řekou Vltavou a neslo název Krumlov (*Doležalová, 2002*). Syn Jindřich osídlil bažinatou krajinu u jindřichohradecka, která byla bohatá na vodu a také velice lesnatá. Koncem 20. let 13. století zde nechal Jindřich vybudovat vodní hrad, který dnes nese název Jindřichův Hradec (*Kusák, 1990*). Vítkovci i nadále rozšiřovali svá území. Jejich dalším cílem bylo osídlit močálovitou rovinu, kde později vzniklo město Třeboň (*Doležalová, 2002*). Jejich území se postupem času rozkládalo od Vyššího Brodu až po moravské hranice. Spadaly sem tedy Krumlov, Hradec, Rožmberk, Počátky, Landštejn, Telč, Strmilov, Bystřice a další města (*Hule, 2000*). Vítek a jeho synové z růže nepromarnili ani jedinou příležitost, aby svá panství dále rozšiřovali (*Doležalová, 2002*). Začali se tedy osidlovat i nepříznivé oblasti (*Jůza, 1997*). Jednalo se o území, které bylo plné bažin, jezer, potoků, řek, lesních porostů a o horské oblasti (*Hule, 2000*). Pomezí hvozdy jako třeba Šumava zůstaly dlouho zachovalé, protože zde nebyli skoro žádní osadníci. Kolonizace byla v těchto místech

zaostalejší, jednou z příčin bylo, že Šumavou procházelo jen pár stezek (Jiráček, 1998). Rychlejší osidlování bylo v místech, kde bylo větší množství stezek a kde se budovaly stezky nové. Stezky se začaly propojovat v cestní síť, která usnadňovala pohyb lidí po kraji (Hule, 2000).

Obr. č. 9 Osídlení krajiny (Bígl, 1993)

Za dob Vítkovců byla založena většina významných měst jako České Budějovice, Písek, Třeboň, Český Krumlov (www.jiznicechy.cz). České Budějovice byly původně ves, založená na začátku 13. století. Jejím zakladatelem byl Vítkovec Budivoj. O pár let později za vlády Přemysla Otakara II. se stala vesnice Budějovice královským městem (Liška, 1979). Město bylo postaveno na takzvané „zelené louce“. Město dodnes připomíná středověké projektování. Bylo vyprojektováno čtvercové náměstí, což bylo historické jádro. Kolem něj se budovala síť ulic a uliček, které navazovaly na historické jádro v pravém úhlu. Na nich se začaly budovat domy a vznikala místa pro řemeslnou výrobu. Nejstarší památkou Českých Budějovic je dominikánský klášter Obětování Panny Marie (www.visitceskebudejovice.cz).

S příchodem osadníků na toto území bylo postupem času potřeba získat více místa pro stavbu nových měst, městeček, obcí a vesnic (Jůza, 1997). Bylo tedy nutné přikročit k mýcení nebo kácení lesa. Což nebylo vůbec v té době jednoduché, ale člověk přišel na jednoduchý způsob, jak vytvořit místo. Začal žďářit lesy. Dnes bychom řekli, že člověk lesy vypaloval. Občas se požár rozšířil více, než bylo potřeba, ale to při takové hustotě lesů bylo zanedbatelné (Doležalová, 2002). Dále lesy ubývaly kvůli stavbě obydlí, místu potřebnému k zemědělství, těžbě hnědého uhlí a důlní těžbě (Jůza, 1997). Na povodí řek Otavy, Blanice a Lužnice vznikla ve 13. století rýžoviště a také se otevíraly i nové doly. Bylo zahájeno dolování stříbra u města Jindřichův Hradec (Doležalová, 2002). S rozvojem těžby

byly dokonalejší nástroje, bylo možné dělat hlubší těžbu, odčerpávat podzemní vodu ze štol, ale zároveň docházelo k větší devastaci krajiny (Hroch, 1991). Těžba drahých kovů postupně ustávala, až zanikla. Nahradilo ji jiné odvětví a konkrétně se jednalo o sklářské hutě. Sklářství se u Jindřichova Hradce rozvinulo hlavně proto, že zde byl dostatek potřebných surovin. Na zdejších polích bylo plno kamení, které z velké části tvořil čistý křemen. Právě tato surovina údajně stojí za zrodem sklářských hutí. Sklářské hutě také hojně využívaly dřevo z okolních lesů, které bylo vykáceno pro místo na stavbu (Doležalová, 2002). Dřevo se využívalo i v rybníkářství na stavbu hrází nebo se ze dřeva stavěly lodě. Avšak kácení mělo i negativní vliv. Docházelo k narušení rovnováhy v krajině. Nejvíce škody způsobovaly přivalové deště, kdy se všechna voda nedokázala zachytit v lesích, a tím docházelo ke smyvu zemědělské půdy. Tím se zmenšilo množství orné půdy a v obdobích sucha byl nedostatek vody (Madar, 1990). Ale i přes to, že ubývají lesy, tak stále pokrývají 38% území (Dykyjová, 2000). Už za vladaře Karla IV. dosahoval velkých rozměrů úbytek lesních porostů, ať už mýcením nebo žďářením. Proto byl vydán dekret, který měl zabránit tak velkému úbytku lesních porostů, v němž za vypalování lesů hrozily vysoké tresty (Jáchym, 1982).

Většina obyvatel byla soustředěna na vesnicích. Získávali novou neobdělávanou půdu na pěstování obilí a dalších potřebných plodin (Hroch, 1991). Lidé se začali věnovat obdělávání půdy a pastevectví. Pastviny a místa pro obdělávání půdy vznikaly na úkor původních lesních porostů (Jůza, 1997). Vznikaly zejména na méně úrodných půdách (Muk, 1970). Plocha zemědělské půdy postupem času rostla. Způsob hospodaření byl naturální, lidé odváděli z obhospodařované půdy naturální dávky – obiloviny, vejce, luštěniny, mák a ostatní suroviny, které vypěstovali. Půda, která byla obdělávána, byla po staletí pro poddané jediným způsobem obživy (Dykyjová, 2000). V časném středověku se používalo i žárové zemědělství, ale používalo se pouze doplňkově. Žárovým zemědělstvím se získávala půda vypalováním lesního porostu (Kubačák, 2010). Zemědělská půda zabírala asi 15% území (Sklenička, 2003).

4. Rod Rožmberků

Rod založený jedním ze synů Vítka z Prčice, který se jmenoval Vok I. z Rožmberku. V erbovním znaku byla pětistá růže, tentokrát červené barvy na stříbrném pozadí. Znak byl však za předposledního člena rodu změněn, a to bez královského souhlasu. Do znaku byly přidány červeno-stříbrné kosmé pruhy. Páni z Rožmberka získali své jméno podle hradu Rožmberk, který byl vybudován u horního toku Vltavy. Rod pánů z Rožmberka byl nejvýznamnějším rodem, který pochází z rodové větve Vítkovců. Za nejdůležitějšího panovníka rodu je považován Vilém z Rožmberka, za jehož vlády rod stoupal vzhůru. Jeho smrtí vzestup rodu skončil. Neměl žádné potomky, tedy žádného dědice, a tak majetek získal jeho bratr Petr Vok. Ten však také neměl žádného syna, proto po jeho smrti připadl majetek spřízněnému rodu Švamberků (*Janáček, 1988*).

4.1 Krajina za dob Rožmberků

Na přelomu 13. a 14. století přišlo do zdejší krajiny nejvíce obyvatel. Osadníci nejčastěji zakládali své osady okolo vodních toků (*Lokoč, 2010*). Panovníci si svá sídla často stavěli v zalesněných oblastech, na skalách, kopcích a často na místech obklopených alespoň z jedné strany vodním tokem. Převážně se jednalo o hrady a tvrze (*Muk, 1970*). Byly stavěny i v zalesněných oblastech, na skálách. Jejich poloha byla volena zejména kvůli obraným vlastnostem (*Tríska, 1986*). V polovině 13. století vzniklo rožmberské sídlo, kterým byl hrad spojený s dvorcem a dostal jméno Rožmberk (*Doležalová, 2002*). Hrad byl postaven na skále, která se tyčí nad řekou Vltavou (*Tríska, 1986*). Místo na stavbu hradu nebylo vybráno náhodně. Vedle přírodních poměrů bylo přihlédnuto i k tomu, že dříve zde vedla obchodní stezka (*Doležalová, 2002*).

Obr. č. 10 Rožmberk (www.ceskehrady.cz)

Pod hrady vznikaly tržní osady, vesnice a větší sídliště. (*Muk, 1970*). Vesnice a města zaujímaly nejvýhodnější místa v krajině (*Hrůza, 2002*). Tržní osada, která vznikla pod hradem Rožmberkem, se rychle rozrůstala. Již v roce 1262 je označována jako městečko (*Doležalová, 2002*). Stavby měly pevné uspořádání. Domy byly přizpůsobeny, aby byly vchodem natočeny k cestě (*Lokoč, 2010*). Stavby byly postaveny z kamene, dřeva a dostupných materiálů. Ale již od konce 14. století se objevují ve městečku a městě stavby zděné. Podle doložených záznamů se ukázalo, že lidé své grunty vyzdívali postupně. Většinou se jako první vyzdila velká „sednice“, ale pokud to bylo nutné, tak se jako první vyzdil chlév, který se rozpadal (*Vařeka, 1987*). Většina vesnických staveb byla dokončena koncem 14. století. Stavby byly podhorského charakteru, hustě řazeny po obou stranách vodoteče (*Jirásko, 2011*). Často se volil ten břeh, který měl větší možnosti rozvoje zástavby, menší záplavovou zónu, úrodnou půdu a zdroj pitné vody (*Hrůza, 2002*). Na vesnicích byl dominantní stavbou kostel (*Lokoč, 2010*). Náves byla vřetenovitě nebo obdélníkově rozšířená. Až do 18. století bylo možné na vesnicích vidět jednoduchou zástavbu, často s dřevěnými roubenými staveními. Dnes už bychom je tu hledali marně (*Jirásko, 2011*). Rožmberská města, městečka a statky byly umístěny mezi území jiných majitelů a naopak. Nevýhody takto rozčleněného území byly spory s vrchností a obtížné vybírání renty. V 15. století se už Rožmberkové snažili o vytvoření celistvého území, aby neměli majetek tolik rozdrobený (*Haubelt, 2003*). Objevily se tendence na scelování statků a panských držav. Rožmberkové věděli, že to nepůjde rychle a bez problémů, protože scelování bránila velká roztržitost pozemků z dřívější doby. Z části se jednalo o pozemky, které byly darovány klášterům v nejrůznějších koutech země a složitě je museli vyměňovat za bližší pozemky (*Kubačák, 2010*).

Přelom 13. a 14. století, kdy bylo osidlování zdejší krajiny v plném proudu, přineslo nedostatek místa pro stavby a zemědělské účely, proto docházelo k přeměně lesní plochy (*Moldan, 1990*). Lesy byly převážně žďářeny a klučeny (*Dykyjová, 2000*). Z lesních porostů byly káceny listnaté lesy a původní dřeviny byly zaměněny za nepůvodní druhy (*Jáchym, 1982*). Lesy se vyskytovaly ostrůvkovitě. Často byly přeměňovány na zemědělskou půdu, která byla nejurodnější. Lidé nekáceli lesy jenom kvůli zemědělskému využití půdy, ale i proto, že potřebovali dřevo (*Madar, 1990*). Dřevo se těžilo podle aktuální potřeby (*Jiráček,*

1998). Největší uplatnění mělo vytěžené dřevo v rybníkářství (*Madar, 1990*). Lesy plnily ale i další funkce. Král a šlechtické rody v lesích lovíli zvěř a postupem času je využívali k myslivosti (*Jiráček, 1998*).

Zásahem do zalesněného území této oblasti byla i stavba kláštera ve Zlaté koruně, kterou nechal vybudovat Přemysl II. (*Tříška, 1986*). Další zásahem do lesnaté krajiny byla i stavba kláštera ve Vyšším Brodu, který nechal postavit Vok I. Z Rožmberka (*Hule, 2000*). Mniši z klášterů se snažili šířit kolonizaci i do hornaté krajiny u řeky Vltavy (*Tříška, 1986*). Za doby kolonizace území vznikl také největší hrad Český Krumlov, který byl dalším sídlem Rožmberků. Hrad stojí na skále nad meandrující řekou Vltavou (*Kusák, 1990*). V 16. a 17. století došlo k přestavbě staveb v renesančním duchu. Změnou prošel i hrad Český Krumlov, který byl přestaven na renesanční zámek (www.jiznicechy.cz). Rožmberkové si u svých sídel budovali i zahrady (*Hrůza, 2002*). Jejich hlavní finanční výnosy pocházely hlavně z rybníkářství a z těžby drahých kovů (*Hule, 2000*). I když v dnešní době si nedovedeme představit, že v této malebné krajině by byly haldy vykutané země nebo vyvrтанé těžební jámy. Ale i když se to zdá divné, tak v minulosti na rožmberských panstvích probíhala těžba (*Doležalová, 2002*). Pokud byla nalezena vzácná surovina, v blízkosti vznikla „horní“ města, jejichž existence právě závisela na těžbě. Města vznikala i přes to, že byla vybudována na ne příliš příznivých místech jako hory, hluboká údolí, na strmých svazích (*Hrůza, 2002*). Jedním takovým městečkem, které vzniklo, byl Chlum u Třeboně, kde objevili železnou rudu a začali jí těžit. Mnohem později zde vznikly železárny a jejich éra skončila až v roce 1909 (*Doležalová, 2002*).

Krajinu a životní prostředí také změnilo zemědělství (*Jáchym, 1982*). Ze začátku byl problém s místem pro hospodaření. Velká část krajiny byla zalesněna a málo půdy se dalo „krejchovat“, což znamená, že byla nevhodná k orbě (*Doležalová, 2002*). I přes tyto problémy se podařilo rozšiřovat využití zemědělské půdy, která zaujímala asi 30% území a také docházelo k dalšímu ústupu lesa, kvůli stavitelství a výrobě železa. Na zemědělských půdách se většinou využíval trojpolní systém (*Sklenička, 2003*). Trojpolní systém obdělávání pozemků byl, že první rok se pěstovalo na určitém poli ozimé obilí (žito, pšenice), další rok byl pěstován jař (ječmen, pšenice, oves). Třetí rok nebylo pole obděláváno (leželo ladem). Tento trojpolní systém obdělávání pozemků měl zajistit obnovu úrodnosti

pozemků (*Haubelt, 2003*). Trojpolním systémem se změnil podíl nevyužívané půdy na třetinu, oproti dvojpolnímu hospodaření, kde se nevyužívala polovina půdy. Tvar polí byl převážně úzký a dlouhý (*Baláz, 2010*). Byly také zakládány zahrady a vinice (*Sklenička, 2003*). Na pozemcích, které ležely ladem, se pásli dobytek. Nejčastěji se zde pásli ovce, které byly prospěšné pro úrodnost orné půdy. Pěstované obilí bylo nejčastěji využíváno v pivovarech (*Haubelt, 2003*). Pro zemědělství byla důležitá půda. Tvorba půdy je pomalá. Byla a je ohrožována i dodnes, především erozí. Vodní eroze je způsobena několika faktory. Jedná se zejména o svažitost pozemků, přívalové deště a nesprávný způsob hospodaření. Vodní erozí je ohroženo okolo 42% zemědělské půdy. Oproti tomu je přibližně 8% zemědělské půdy ohroženo větrnou erozí (*Moldan, 1990*). Dříve byl půdní fond ohrožen větrnou a vodní erozí minimálně, protože se hospodařilo na pozemcích s menší plochou (*Blažek, 2006*). Také díky tomu, že se na zemědělské půdě využíval trojpolní systém, kdy část polí ležela ladem, byla eroze mnohem menší, než když byla všechna pole zemědělsky obdělávána (*Baláz, 2010*). Erozi také zabraňovaly lesní porosty hlavně proto, že nedocházelo v horních částech toků k odlesňování (*Madar, 1990*).

5. Krajina v době husitství

Dalším mezníkem v dějinách lidstva je husitství. Období od roku 1371, kdy se narodil Jan Hus, až do roku 1485. Církev byla v krizi a Jan Hus s univerzitními mistry se snažil o její radikální reformu (www.husitstvi.cz). Lidé nevěřili církvi, ani v lepší budoucnost a toho využili kazatelé. Obyvatelstvo začalo věřit jejich myšlenkám (*Kejř, 1984*). Hlavními představiteli husitství byli Jan Žižka z Trocnova, Jan Hus a Petr Chelčický (www.jiznicechy.cz).

Husitská revoluce sebou přinesla konec stavebního rozmachu. Klesl zájem o budování nových staveb a často pozvolna přestaly práce na rozestavěných stavbách. Začátkem 15. století započaly husitské války, které pustošily celou zemi (*Sklenička, 2003*). Husité ničili kláštery, kostely a hospodářská stavení. Dobyté stavby poškozovali hlavně uvnitř. Poškozeny byly interiéry, obrazy, vzácné knihy a sochy. Většina těchto vzácných věcí byla spálena a často lehly popelem i stavby. Tomuto běsnění se neubránily ani kláštery v Louňovicích, v Milevsku a ve Zlaté Koruně (www.truhla.cz). Stavby byly totiž převážně dřevěné se slaměnou krytinou (www.lidova-architektura.cz). Nejvíce postiženy byly v této době vesnice (*Jirásko, 2011*). Původní obyvatelé byly vyhnáni nebo o své stavení přišli v důsledku požáru (*Hrůza, 2002*). Často lehly popelem celé vesnice a města, nebo byly nenávratně zničeny (*Muk, 1970*). Další úbytek obyvatel způsobily boje a různé epidemie. Důsledkem toho začala krajina zarůstat. Pozvolna se začal vracet lesní porost (*Hrůza, 2002*).

Obr. č. 11 Klášter Zlatá Koruna (www.g.denik.cz)

Změny nastaly ve feudálním vlastnictví půdy, kdy více jak polovina půdy změnila vlastníka. O nejvíce půdy přišla katolická církev. Půda jí byla zabavena. Sedláci, kteří obdělávali půdu, měli často půdu pouze v pronájmu. Pravému majiteli půdy, kterým byla ve většině případu vrchnost, museli poddaní odvádět roční, smluvně stanovený plat a tím byli vázáni k robotě a dalším různým službám. Renty však byly na poddané vysoké a to se nelíbilo předchůdcům Mistra Jana Husa (*Kubačák, 2010*). Obživa obyvatelstva se začala zhoršovat, protože odvádělo vysoké renty a na ně zbývalo jenom minimum. Začali trpět nouzí a chudobou (*Kejř, 1984*). Hospodářství tedy začalo upadat, až skončilo v katastrofálním stavu (*Muk, 1970*). Teprve po husitských válkách se znovu obnovilo obdělávání zemědělské půdy. Začali obnovovat zarostlá pole. Ta, která byla zarostlá lesními porosty, znovu vyžďářili. Kultivace zarostlých polí a lesů byl pracovně dlouhý a náročný proces. K odlesňování docházelo i kvůli těžbě drahých kovů a pro potřebu dřeva ve sklárství, kde ho byla velká spotřeba (*Kubačák, 2010*).

Husité si za své centrum zvolili v jižních Čechách město Tábor. Město Tábor si založili husité, na jaře roku 1420 (www.jiznicechy.cz). Bylo jediným městem, které vzniklo za dob husitství. Tábor byl postaven na místě, kde se dal dobře opevnit a to nad řekou Lužnicí. Jeho opevnění bylo mohutné (*Hrůza, 2002*). Lidé, kteří chtěli ve městě žít, museli po příchodu odevzdat všechn svůj majetek, který jim ještě zbyl. Měli ho využívat všichni, aby zvládli začátek, protože neznali své okolí. Neměli navázané vztahy s venkovem. Tím, že lidé odevzdali svůj majetek, tak si měli být všichni rovni. To se bohužel postupem času změnilo. Z města Tábora husité vyráželi na svá tažení, kde si postupně podmaňovali velká města a podmanili si i většinu královských měst, jako byl Žatec, Český Brod, Louny, Kutná Hora a mnoho dalších (*Křivský, 1985*). Husité využívali při bitvách přírodní podmínky. Jako příklad lze uvést bitvu u Sudoměře, kdy využili ve svůj prospěch dva rybníky. Mezi ně postavili vozovou hradbu, důvtip byl v tom, že jeden z rybníků byl vypuštěný. Povrch se zdál na pohled pevný, ale nepřátelské vojsko oblečené ve výstroji se začalo bořit do blata a odtud už nebylo cesty ven (*Kratochvíl, 1987*).

Země zůstala po husitském období zpustlá a vydrancovaná. Lidé, kteří zde vydrželi, se postupem času začali vzpamatovávat, obnovovat svá obydlí a obnovili i některé vesnice a města (www.husitstvi.cz).

6. Rybníkářství v jižních Čechách

Pro jižní Čechy je největším bohatstvím hlavně voda. Proto se jižní Čechy staly významnou oblastí rybníkářství (*Jáchym, 1982*). Voda byla potřeba celý rok, zejména v místech, kde se vyskytovali obchodníci a kolonizátoři, proto se budovaly na řekách a potocích stavby (*Hule, 2000*). Budovaly se hlavně rybníky. Nejvíce rybníků vzniklo převážně na Třeboňsku (*Hule, 2004*). Na vesnicích se budovaly návesní rybníky, které sloužily k napájení dobytka (*Hule, 2012*).

Do rybníkářství se neřadí pouze rybníky. Důležitý byl i způsob, jak k nim dovést vodu. Nevhodné bylo budovat rybníky na vodotečích, říčkách, potocích a řekách. Vodoteče odnášely z rybníků úrodné bahno, a zhoršovaly život fauny. Vodu bylo vhodnější dovést do rybníku uměle vybudovanými stokami (*Haubelt, 2003*). Na rybníčních březích se vyskytuje rákos, olšiny a vrby. Na hrázích bylo vysazováno stromořadí. Rybníční soustavy vnáší do krajiny druhovou diverzitu (*Jáchym, 1982*). Rybníky jsou začleněny mezi lesy a louky. Po hrázích vedou úzké cestičky (www.jiznicechy.cz). Rybníky také mají své ekologické, vodohospodářské, energetické, krajinářské uplatnění a samozřejmě slouží i k chovu ryb (*Hule, 2012*).

Největšího rozmachu se rybníkářství dočkalo za dob Rožmberků a pánů z Hradce (www.jiznicechy.cz). Ti si na svá panství pozvali německé řádové rytíře, kteří zde začali zakládat rybníky. Pro stavbu rybníků si vybrali část Budějovicka a jihovýchodní část Třeboňska. Tyto oblasti byly výhodné, protože zdejší krajina byla lesnatá, močálovitá a málo vhodná půda pro zemědělství (*Dykyjová, 2000*). Na Třeboňsku vznikla celá řada rybníků, které převážně založili Jakub Krčín z Jelčan a Štěpánek Netolický (www.jiznicechy.cz). V době zlatého rybníkářského věku patřil mezi nevýznamnější stavitele rybníků Štěpánek Netolický, který byl vynikající odborník a byl zván na různá panství (*Hule, 2004*). Na své panství ho pozval i Petr z Rožmberka. Štěpánek za jeho podpory vyprojektoval hospodářské plány, které se týkaly tvorby nových rybníků a jejich propojení (*Doležalová, 2002*). Projektované vodní nádrže situoval do zemědělsky využívaných oblastí. To ale neslo úskalí dlouhého jednání s poddanými o náhradu za stavbou dotčené pole a louky (*Haubelt, 2003*). Štěpánek vybudoval spoustu rybníků, z kterých za zmínku stojí Domanínský, Opatovický, Zábzlatský, Jílovický a rybníky Káňov a Koclířov, ale nejvíce ho asi proslavil projekt stoky (*Doležalová, 2002*). Bylo totiž potřeba propojit rybníky v ucelenou vodohospodářskou soustavu (*Dykyjová, 2000*).

Voda ve stoce měla pocházet z řeky Lužnice, která měla zajistit stálý přítok do všech rybníků, které by byly na stoku napojeny (*Doležalová, 2002*). Štěpán v projektu využil okolní přírodní poměry (*Hule, 2004*). Využil dříve vybudovaný vodní náhon Opatovického mlýna, který se odděloval z řeky Lužnice v blízkosti místa dnešního rozvodí Nové a Steré řeky (*Dykyjová, 2000*). Stoka se táhne od Třeboně až po Veselí nad Lužnicí. Vedla lesní bažinatou rovinou a částečně ji odvodňovala. Svůj projekt dal ke schválení Petrovi z Rožmberka. Ten ho schválil a Štěpánek se mohl pustit do vyměřování a stavby. Stavba stoky započala v roce 1508. Projekt byl promyšlený, stavebně velmi náročný a odvážný po technické stránce (*Haubelt, 2003*). Stavba stoky byla dokončena za 10 let v roce 1518. Konečná délka stoky byla téměř 45 kilometrů (*Dykyjová, 2000*). Stoku využívalo 19 mlýnů (*Hule, 2004*). V 17. století se začalo stoce říkat Zlatá stoka. (*Haubelt, 2003*). Právem je považována za páteř rybníční soustavy na Třeboňsku. (*Hule, 2004*). Svůj účel splňuje stoka dodnes (*Haubelt, 2003*).

Na Štěpánkovu práci navázal Jakub Krčín z Jelčan. Jakub Krčín přeložil Zlatou stoku, kterou vybudoval Štěpánek Netolický. Z jihozápadu byla přeložena k severovýchodnímu okraji města. Kvůli této úpravě muselo být zbouráno 8 dvorů (*Hule, 2012*). První rybník, který Krčín navrhl a postavil, byl Počátek. Byl postaven mezi vesnicemi Třebonín a Zlámaný Svinec na Krumlovsku. Největší rybníky, které stavěl Krčín, vznikly na mokřadech, bažinách a mokřých loukách. Z hospodářského hlediska se Krčínovy rybníky vyplatily. Přinášely užitek tam, kde ho nebylo možné dosáhnout (*Haubelt, 2003*). Jakub Krčín z Jelčan na Třeboňsku také vybudoval jeden z největších rybníků. Budoval ho v nepříznivých podmínkách a dostal název Nevděk (*Hule, 2012*). Stavba byla od začátku velice problémová a lidé o ní tvrdili, že je zakletá (*Doležalová, 2002*). Na stavbu rybníku Nevděk byla použita kultivovaná půda včetně zahrad a sadů. Pod vodou se měly ocitnout louky a pole (*Hule, 2004*). Mělo být zbouráno i třeboňské předměstí, což bylo 33 usedlostí. Byl mezi nimi i špitální dvůr, stodola a dva kostely. Na místě, kde měla být hráz Nevděku, byla bažina. Nedostali se na pevný základ, stavěli na nezpevněné půdě. Hráz měří okolo 1530m (*Hule, 2000*). Později se rybník Nevděk přejmenoval na rybník Svět. Rozloha Světu je asi 380 ha (*Hule, 2012*). Rybník Svět odolával všem přivalovým vodám po několik století až do konce 19. století (*Dykyjová, 2000*).

V roce 1890 se protrhly všechny rybníky nad a Svět tak velký nápor vody nezvládl a protrhl se a voda zatopila celé předměstí (Hule, 2000).

Asi nejznámější rybník, který Krčín vybudoval je Rožmberk. Začal ho stavět v roce 1584 (Hule, 2012). Než se začal stavět rybník Rožmberk, musely být získány pozemky a zástavby, které stály na místě stavby. Byl vykoupen i les o rozloze osmdesáti hektarů (Hule, 2004). Rybník Rožmberk byl dokončen v roce 1590 a jedná se o největší rybník v Čechách a právem je označován za unikát (Doležalová, 2002). Je označován jako „české moře“, protože jeho rozloha je 489 hektarů. Leží v nadmořské výšce 426 metrů. Rybník dokáže zadržet 6,2 miliónu metrů krychlových vody (Hule, 2012). Krčín s dokončením stavby rybníku Rožmberk vybudoval další dílo, kterým byl kanál Nová řeka. Ten měl za úkol převádět velkou vodu z řeky Lužnice do řeky Nežárky (Doležalová, 2002). Výstavbou Nové řeky a Rožmberka snížil riziko povodní. Rybníky zde plnily retenční funkci (Haubelt, 2003). Rybník Rožmberk má hlavně chránit město Třeboň před povodněmi (Hule, 2004). V roce 1890, zachránil rybník Rožmberk Prahu před povodní. Do Rožmberku se přivalila voda z jiných prasklých rybníků, jako byl Svět nebo Spolský rybník (Haubelt, 2003).

Obr. č. 12 Rybník Rožmberk (www.zamek-trebon.eu)

Největší zkouškou však prošly rybníky v roce 2002, kdy přišly v srpnu povodně (www.vlkov.eu). Na rybniční soustavu v Třeboni byl vyvinut tlak valící se vody. V roce 2002 se prokopaly hráze Spolského rybníku a Světu, aby se nezdevastovaly. Voda tedy opět skončila v Rožmberku, kdy zadržel neuvěřitelných 70 miliónů metrů krychlových vody. Rožmberk tím zachránil spoustu vesnic a měst před povodní (Haubelt, 2003). Rybník Svět, který vybudoval Krčín, má také velmi významnou funkci při velké vodě. Při povodni se nevyužívá plná

kapacita výpusti. Když voda dosáhne maxima přelivné hrany, začne se zaplavovat retenční prostor Světu. Avšak pokud dojde k situaci z roku 2002, je lepší preventivně maximálně upouštět rybník. Ale jen pokud je schopen to pojmout retenční prostor rybníka Rožmberk. Město Třeboň je stále ohrožováno rybníkem Svět. Jeho hráz v místě Zlaté stoky stále klesá a hráz ujíždí do rybníka (*Hule, 2004*). V roce 2002 však byly rybníky na Třeboňsku a nejenom tam vysoko nad normálem. Bylo nařízeno, aby rybník Rožmberk měl maximální odtok vody. Hráz byla zpevňována, aby nepraskla. U rybníka Svět se uvažovalo o prokopání hráze, protože by se mohla protrhnout. Nakonec se hráz z bezpečnostních důvodů prokopala. Po poklesu vody nastaly asanační práce na některých vodních dílech (*Hule, 2000*).

I přes všechny povodně a hlavně ty, které byly v roce 2002, se ukázalo, že Jakub Krčín z Jelčan a Štěpánek Netolický vybudoval kvalitní díla, která slouží lidstvu dodnes (*Haubelt, 2003*). Ale i lidé by měli mít na paměti, že vodní bohatství musí správně využívat, aby v budoucnu i další generace měly pro všechny účely dostatek vody (*Jáchym, 1982*).

Název rybníku	Rozloha
Rožmberk	489 ha
Horusický rybník	416 ha
Bezdrv	394 ha
Dvořiště	337 ha
Velký Tisý	317 ha
Záblatský rybník	305 ha
Dehtář	246 ha
Staňkovský rybník	241 ha
Velká Holná	230 ha
Svět	202 ha

Tabulka č. 2 Největší rybníky v Jihočeském kraji (*Martínek, 2003*)

7. Krajina po třicetileté válce

Válečné události přinesly změny v náboženském, politickém, kulturním a hospodářském životě. Lidé museli snášet útrapy válek a vyrovnávat se s tíživou hospodářskou situací. Vojska, která táhla krajinou často hledala obživu u obyčejných lidí. Ve většině případů vydrancovali vojáci celé vesnice i města. Obyvatelům vyplenili zásoby potravin a sebrali dobytek. Vesnicemi a městy se tato běsnění přehnala hned několikrát. Poddaní byli ožebračováni, vojska jim ničila majetek i jejich vykonanou práci, kterou si všechno vybudovali. Lidé, kteří opakované drancování vojsky a válku přežili, se nevzdali a po válce se snažili co nejdříve obnovit normální vesnický život i způsob své práce, kterou bylo ve většině případů zemědělská výroba (*Kubačák, 2010*).

Po válce byly kraje velice zpustlé. Země byla zpleněná a velice poškozena. Počet obyvatel byl zhruba o 1/3 nižší než před válkou (*Křivský, 1985*). Po třicetileté válce zůstalo v Čechách z 1 700 000 obyvatel pouze 930 000. Úbytek obyvatelstva nesouvisel vždy přímo s válečnou událostí, ale mohly ho způsobit epidemie nebo mor (*Kubačák, 2010*). Drancovány nebyly pouze vesnice a města, ale i hrady a zámky. Byly často vykradeny nebo v horším případě lehly popelem. Hrady, zámky, vesnice i města, která byly tohoto běsnění ušetřeny, postupem času zpustly. Některé vesnice, města, sídla panovníků a ostatní stavby byly obnoveny, většina jich však nadobro zmizela ze zemského povrchu. Nejvíce se toto drancování dotklo míst, která byla úrodná (*Křivský, 1985*).

S úbytkem poddaných na vesnicích a vlivem drancování vojsk byly dříve obdělávané úrodné zemědělské plochy poškozeny a postupem času začaly zarůstat lesním porostem (*Sklenička, 2003*). Nejchudší zemědělské oblasti nevíce zasáhlo zanikání osad. Některé zaniklé obce byly obnoveny, ale většina jich zůstala zaniklých a v terénu zůstaly jen jejich náznaky. Často však tyto pozůstatky časem pokryl lesní porost a divoké křoviny (*Jirásko, 2011*). Obnova těchto ploch byla velice náročná a dlouhá (*Sklenička, 2003*). Zemědělství začínalo znovu na nízké úrovni, ale i přes to bylo potřebné. Půda většinou ležela ladem a byly zde vhodné podmínky pro pastvu. Dobytek byl posílán na pastviny i do lesních porostů. Pokud se na polích něco pěstovalo, tak to bylo převážně obilí. Na polích, které ležely ladem se začaly pěstovat pícniny, které byly potřeba pro krmení dobytka. Na polích se i nadále používal trojhonný systém, kdy jedna třetina polí jeden rok ležela úhorem.

Nejvíce poddanské půdy po válce vlastnila vysoká šlechta, což bylo asi 60%, panovník měl jenom 5%, církvev 12% a rytíři vlastnili 10% půdy (Kubačák, 2010). Zemědělství se pomalu začalo znovu rozšiřovat, bylo potřeba získat místo na zemědělskou půdu, proto se začaly rušit pastviny, pole ležící ladem, lesy a rybníky (Křivský, 1985).

Třicetiletá válka zasáhla i rybníkářství (Dykyjová, 2000). Za třiceti leté války klesl výnos z rybníčního hospodářství (Hule, 2012). Většina rybníků byla často „vypálena“, což znamená, že hráze byly prokopány, voda vypuštěna a ryby sloveny (Dykyjová, 2000). Mnoho rybníků zůstalo pustých, týkalo se to i rybníku Svět, Opatovický, Jamský, Ruda a mnoha dalších (Hule, 2000). Před válkou měl kraj okolo tisíce rybníků a po válce jich zbylo minimum. Nejvíce se devastující síla války podepsala na technickém stavu rybníků. Nebyly v provozuschopném stavu a nebylo možné je napustit (Hule, 2012). K postupné obnově rybníků došlo teprve po válce, kdy proběhla majetková stabilizace (Hule, 2000). Nebyly ovšem obnoveny všechny, část jich byla zrušena (Blažek, 2006).

Vesnice se zalidnily až koncem 17. století. Funkce usedlostí se obnovila. Okolo cest byly vysazovány ovocné stromy, hlavním důvodem jejich výsadby byla orientace v krajině (Křivský, 1985). Rozvoj vesnic byl za dob raabizace, kdy zde vládla Marie Terezie. Vznikly nové vesnice dvorcového, ulicového a návesního typu, které byly dokonale geometrické. Pozemková reforma měla zefektivnit zemědělskou výrobu a rozdělit panské statky mezi sedláky. Zpustlé a neúrodné pozemky začaly být přeměňovány na zemědělskou půdu. Trojpolní hospodaření bylo zdokonalováno. Zdokonaleno bylo na pětípolní úhorovou soustavu s podséváním obilovin vojtěškou nebo jetelem (Hule, 2000). Do osevních postupů byly zařazeny okopaniny, pícniny a jeteloviny (Blažek, 2006).

Při druhé vlně kolonizace vznikaly samoty a osamocené dvory ve volné krajině na méně úrodných místech (Sklenička, 2003). Do krajiny byly začleněny poutní místa, křížové cesty, sochy světců a boží muka (Hrůza, 2002).

8. Rod Eggenbergů a Buquoyů

Rody, které významněji zasáhly do dějin země, byly Schwarzenberkové, Eggenberkové a Buquoyové (www.jiznicechy.cz). První zmínky o pánech z rodu Longuelvanů pocházejí z konce 11. století, kdy se ve francouzských pramenech objevuje rytíř Arthus, který založil několik rodových větví pánů de Longueval. Konkrétně v Českém království to byla větev pánů de Longueval von Buquoy, která se objevila až v 17. století, kdy v roce 1618 přichází do Čech císařský generál Karel Bonaventura hrabě Buquoy s katolickými vojsky. V únoru roku 1620 dostává statky zkonfiskované českým povstalcům. Tím Buquoyové získali ohromné bohatství a francouzská rodina se zde usadila (*Janáček, 1988*).

Rod Eggenbergů se objevil v jižních Čechách v 15. století a významně se zapsal do dějin země (*Juřík, 2008*). Původem se jedná o starý městský rod pocházející ze Šváb. V 16. století nabýval rod na významu, kdy získával rozsáhlé statky. Jan Oldřich z Eggenbergu proslavil svůj rod, kdy se v roce 1602 stal zemským hejtmánem, v roce 1605 císařským vyslancem při španělském dvoře, v roce 1615 nejvyšším hofmistrem a držitelem všech nitrorakouských zemí. V roce 1622 dostal jako odměnu za své služby císařovi Krumlov, Prachatice a Netolice o rok později byl povýšený na říšského knížete a v roce 1634 umírá. Rod však neměl dlouhou historii, vymřel hned jeho vnukem Janem knížetem z Eggenbergu (www.cs.wikisource.org).

8.1 Krajina za dob Eggenbergů a Buquoyů

Rodu Buquoyů patřilo Novohradské panství. Na Novohradském panství vytvořily přírodní poměry vhodné prostředí pro sklářské hutě. Vyskytovalo se zde dostatek surovin potřebných pro sklářství. Původně v této oblasti vybudoval sklárnu Vilém z Rožmberku. Na počátku třicetileté války však tato huť zanikla (www.ckrumlov.info). Roku 1623 založila sklárnu, Marie Magdalena z Biglia, vdova po Karlu Bonaventurovi Buquoyovi. Sklárna se specializovala převážně na vyřezávané sklo. Později se zde začalo vyrábět čiré křišťálové sklo. Stejně tak tomu bylo i na eggenbergské panství ve vimperské sklárně (*Juřík, 2008*).

Karel Bonaventura Buquoy získal panství Nové Hrady, za své zásluhy, od Petra ze Švamberka. Později se na novohradské panství přestěhovala jeho manželka Marie Magdalena z Biglia, která nechala vybudovat, na místě panských

domů, pohodlnou rezidenci, která byla sídlem rodu až do počátku 19. století. Byl totiž postaven nový zámek. Tím definitivně novohradský hrad ztratil svoji rezidenční úlohu. Byl opraven a využíván k bydlení panských úředníků i jako sídlo lesní správy (*Kusák, 1990*).

Jan Nepomuk Buquoy založil na nátlak své manželky Terezie, roku 1756 u říčky Stropnice přírodní park, který byl nazván Krásné údolí. Park se nachází kousek od Nových Hradů. Později byl přejmenován na Tereziino údolí. Rozloha parku byla okolo 70 hektarů. Park byl osázen z velké části cizokrajnými dřevinami. Rozloha parku se zvětšila a dnes se rozkládá na ploše 138 hektarů (*www.novohradky.info*).

Obr. č. 13 Mapa Tereziina údolí (*www.farmanalezeny.cz*)

V roce 1838 nechal hrabě Jiří Buquoy vyhlásit Žofínský prales za rezervaci. Jednalo se o první pralesovitou rezervaci v Čechách. Rozloha Žofínského pralesu je v dnešní době okolo 98 hektarů. Původní rozloha byla asi 44 hektarů. Dominujícími dřevinami v Žofínském pralesu je z 62% buk, z 14% jedle a z 23% smrk. Jen zbylé procento tvoří jilm drsný a javor klen. V jižní nejvíce položené části rostla „královna jedlí“, která měřila 51 metrů, byla 425 let stará. Zlomená byla při nárazovém větru 6. ledna 1975 (*Jiráček, 1998*).

9. Rod Schwarzenbergů

Rod Schwarzenbergů je původem ze staré německé šlechty. Do českých zemí přišli asi roku 1658. Největší slávy a velkého majetku dosáhl rod za Jana Adolfa I. ze Schwarzenbergu (*Janáček, 1988*). Ten získal do zástavy od císaře Křivoklát, Krušovice a Nižbor. V roce 1660 získal třeboňské panství. Později koupil i Hlubokou (*Juřík, 2008*). Později získal i další statky. Tím položil základy k ohromnému dominiu, které zůstalo až do 20. století (*Janáček, 1988*). Tato svá panství si Schwarzenbergové postupem času přestavovali a zvelebovali (*Juřík, 2008*).

9.1 Krajina za dob Schwarzenbergů

Schwarzenbergové na svých panstvích podporovali zemědělství, průmysl a lesnictví (*Juřík, 2008*). Jan Adolf I. podporoval řemeslnou výrobu a založil na svém panství na zpracování vlny manufakturu. V zemědělství podporoval pěstování nových plodin, hlavně takových, které lidé mohli využít. Jan měl srdce na pravém místě, proto mu nebylo jedno, že lidé žili v bídě. Ke zlepšení situace zakládal na svých panstvích chudobince (www.zamky-hrady.cz). Jan také rozšířil rodový majetek. Až z něj vzniklo obrovské dominium. Rodu Schwarzenbergů patřili Volary, Vimperk, Netolice, Hluboká a Český Krumlov (*Tříška, 1986*). Český Krumlov zdělili Schwarzenbergové v roce 1719. Josef Adam ze Schwarzenbergu, který provedl poslední větší úpravy. Nechal postavit jízďárnu, divadelní budovu a zvelebil reprezentační a obytné místnosti (*Kusák, 1990*). Nástupcem Jana Adolfa I. ze Schwarzenbergu byl Jan Nepomuk. Věnoval se správě rozsáhlého majetku. Podporoval rozvoj zemědělství. Zaváděl do něj nové plodiny, vysazoval lesy, vysoušel bažiny na Třeboňsku a v okolí Hluboké. Společně s knížetem Colloredo-Mansfeldem založil Úvěrovou a komerční banku (*Tříška, 1986*). Byly vysoušeny bažiny, místo nich vznikaly louky a úrodná půda pro zemědělství. Střídavé obdělávání půdy nahradilo trojpolní systém. Na statcích se choval dobytek a koně. Rozšiřoval se také chov ryb (*Juřík, 2008*).

Velkou změnu zaznamenalo i lesnictví (www.npsumava.cz). V roce 1715 vznikl schwarzenberský lesní řád, který souvisí s počátkem intenzivního hospodaření v lese. V řádu se vyskytuje řada zákazů a konkrétní opatření pro zlepšení lesního hospodaření. Řád nařizuje ochranu náletových stromků, oplocování pasek a zakazuje rozdělovat oheň. Na pěstování sazenic lesních dřevin byla založena první řádná lesní

školka. Objevily se i pokusy o výsadbu rychlerostoucích dřevin (smrk, modřín,...), které později z větší části vytlačily dřeviny původní (*Jiráček, 1998*). Byla zavedena desetiletá revize lesních plánů. Změnil se způsob využití dřeva. Palivové dřevo se už tolik neprodávalo, ale začalo být využíváno jako dřevo užitkové (*Juřík, 2008*). Za počátkem lesního hospodářského plánování jsou zařizovací elaboráty z poloviny 18. století. Lesní plány měly regulovat přípustnou mez těžby dřeva a její rovnoměrnost (*Jiráček, 1998*). Pro snadnější dopravu vytěženého dřeva se využívaly vodní toky (*Sklenička, 2003*). Vltava byla pokryta vory, které byly postaveny ze stavebního dříví. Od počátku osídlení byly řeky Vltava, Labe a Morava využívány k plavbě. Po vodě se často přepravovalo dřevo, potraviny, písek, sůl, dřevěné uhlí, kámen, víno, pivo a dokonce i lidé (*Blažek, 2006*). Později se začaly dopravovat další suroviny, jako byly ryby, sýry, obilí a podobně (*Vařeka, 1987*). V jižní části Šumavy vznikl plavební kanál pro snadnější dopravu vytěženého dřeva, který si nechali postavit Schwarzenbergové. Plavební kanál vzniknul na rozvodí řeky Dunaje a Vltavy. Autorem projektu byl Joseph Rosenauer (www.npsumava.cz). Přišel s návrhem svést vodu z potoka Světlá Voda umělým kanálem do potoka Zwettlbach, odtud do řeky Grosse Mühl a do Dunaje (*Jiráček, 1998*). Stavba plavebního kanálu byla zahájena 29. dubna 1789 (www.npsumava.cz). Stavba začala od Růžového vrchu, kde se muselo překlenout evropské rozvodí. Pro lepší zásobu vody byly vybudovány vodní nádrže a zároveň Plešné jezero (*Jiráček, 1998*). Délka kanálu byla 40 km a první plavba se uskutečnila 12. dubna 1791. Do kanálu tekla voda z 27 potoků, 3 umělých nádrží a Plešného jezera. Na začátku 19. století prošel kanál vývojem. Byl prodloužen na 52 km. Dřevo bylo po kanálu plaveno až do roku 1961. Plavební kanál měl velký význam na rozvoj území. Díky němu vznikly obce Jelení Vrchy, Nová Pec, Nové Údolí, Hut'ský Dvůr a mnoho dalších (www.npsumava.cz). Autor plavebního kanálu na místě soutoku nově vybudovaného kanálu a Jezerního potoku nechal vybudovat kapličku a žulový památník (*Juřík, 2008*).

I přesto, že byla těžba dřeva regulována, přírodní vlivy nejde změnit. Hlavně na Šumavě bylo díky větrným a sněhovým kalamitám poničen lesní porost a bylo nutné ho vytěžit, protože do popadaného dřeva se dávali škůdci, nejvíce kůrovec. Aby se polomům alespoň z části předešlo, Schwarzenbergové nařídili vysazovat listnaté stromy jako například duby, javory, buky a jasanů (*Jáchym, 1982*).

Schwarzenbergové změnili v roce 1802 své rodové sídlo. Odstěhovali se na Orlík. Hrad byl založen již ve 13. století. Chránily ho hradby a tři obranné věže. Tyčil se několik metrů nad řekou Vltavou. V roce 1508 vyhořel. Přestavba byla provedena v gotickém stylu. Později byl upraven v renesančním duchu. Na Orlíku se vystřídalo mnoho majitelů. V dnešní době patří stále rodu Schwarzenbergů. Dnes už zámek nestojí nad řekou, ale pár metrů nad hladinou Orlické přehrady (*Tříška, 1986*). Orlická přehrada v jižních Čechách je jedním ze stupňů Vltavské kaskády. Hráz přehradila tok řeky Vltavy. Jméno dostala podle zámku, který nad ní čněl. Hráz je dlouhá 450 metrů. Jeho rozloha je okolo 3000 hektarů (www.jiznicechy.org).

Dalším významným panovníkem byl kníže Jan Adolf II. Schwarzenberg. Ten vyhověl v roce 1858 naléhání lesmistra Josefa Johna, aby vyhlásil Boubínský prales rezervací, stejně jako Hojná Voda nebo Žofínský prales. Boubínský prales byl složen z původního jedlobukového porostu s příměsí smrčín. Byla vyjmuta část lesních porostů z normálního lesního hospodaření a byla zařazena jako jedna z rezervací v Čechách. Rozloha Boubínského pralesa byla 150 hektarů. V roce 1870 však značnou část pralesu postihla velká vichřice, která poničila velkou část vyhlášené rezervace. Pouze plocha o rozloze 50 hektarů zůstala neponičena. V roce 1933, kdy došlo k zestátnění šumavských lesů, byl Boubínský prales vyhlášen za státní přírodní rezervaci. Rozloha rezervace se v poválečném období měnila. Nakonec byla rozšířena na dnešní rozlohu 666 hektarů (*Jůza, 1997*).

Obr. č. 14 Schwarzenberský plavební kanál (www.visitjiznicechy.cz)

10. Krajina v letech 1945 – 1948

V roce 1945 došlo k odsunu německých obyvatel a byl zrušen německý zábor z roku 1938. Tyto všechny události vedly k dalšímu ne příliš příznivému vývoji krajiny (*Jirásko, 2011*). Německé obyvatelstvo bylo vyháněno a vysídlováno z našeho území. Museli zde zanechat všechn svůj majetek a odevzdat cennosti, které měli (*Jůza, 1997*). Odsun započal v květnu 1945 a skončil v roce 1947. Odsun německy mluvících obyvatel lze rozdělit do dvou fází. Od května do srpna roku 1945 byla první fáze. Byla označována jako „Divoký odsun“, ve kterém se s Němci zacházelo krutě. Druhá fáze odsunu proběhla po konferenci v Postupimi, a byla pod dohledem mezinárodní kontroly. Kritérium, které rozhodovalo, kteří Němci měli být odsunuti, nebyla národnost, ale postoj Němců za války. Ve druhé fázi odsunu německých obyvatel bylo odsunuto přes dva miliony obyvatel. Odsun Němců byl později spojován s dekrety, které vydal prezident republiky Edvard Beneš, proto se často označují jako Benešovy dekrety (*Jirásko, 2011*). Jednalo se o Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. Dalším Dekretem prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa (www.valka.cz). Odsun německých obyvatel způsobil zpusnutí pohraničí. Některé části pohraničí nebyly dosídleny a některé se neosidlovaly vůbec. Neosidlovalo se pohraniční pásmo (*Staněk, 2010*). Často zůstaly zpustlé celé vesnice a města. Zemědělsky využívané pozemky zarostly lesními porosty. V pohraničí bylo i málo průmyslové produkce (www.jiznicechy.cz). Plány na kolonizaci pohraničí měly vést k demografickému vyrovnání a k náhradě stávajících pracovních sil (*Jirásko, 2011*). Osídlení pohraničí mělo probíhat podle Dekretů prezidenta republiky č. 27/1945 Sb. o jednotném řízení vnitřního osídlení, č. 28/1945 Sb. o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci (www.valka.cz). Na prvním místě bylo potřeba obsadit dopravní a průmyslové podniky, veřejné úřady a zemědělské závody. Dalším důležitým krokem bylo provést pozemkovou reformu, proto, aby zde byl dostatek potravin a hlavně proto, aby do pohraničí nalákali zemědělské osadníky a drobné živnostníky. V pohraničí chyběli hlavně sedláci,

s velkou plochou pro hospodaření. Nově příchozí sedláci dostávali pouze malé přiděly půdy (*Jirásko, 2011*). Pohraničí bylo doosídlováno reemigranty, jednalo se o zahraniční krajany z Polska, Francie, Bulharska, Maďarska a Jugoslávie (*Staněk, 2010*). Ale i přes návrat krajanů ze zahraničí, byl v pohraničí nadbytek půdy pro obdělávání. Často se jednalo o půdu, v nevýhodných oblastech jako byly oblasti hor. Proto bylo rozhodnuto, že v těchto oblastech vzniknou pastvinářská družstva velkých rozměrů, které budou patřit státu. Kvůli těmto družstvům byly rušeny remízky, ničeny domy a došlo ke scelování polí. Pozemky, které nebyly vhodné pro pastviny, měly být zalesněny (*www.dokrajin.cz*).

Pozemková reforma nebyla provedena najednou, ale po částech. První část byla konfiskace, rozdělení a osídlení půdy zrádců, Němců a Maďarů. Druhá část byla revize první předválečné pozemkové reformy. Třetí část byla nová pozemková reforma, která vešla v platnost po únoru 1948. Tyto změny přinesly novou strukturu vlastnických vztahů, migraci zemědělského obyvatelstva (*Staněk, 2010*). Konfiskací prošlo zhruba 2 946 395 hektarů půdy, z toho se jednalo o 1 295 379 hektarů lesní půdy a 1 650 016 hektarů zemědělské půdy. Čtyři pětiny této půdy se nacházely v pohraničí. Revize předválečné pozemkové reformy nařídila, aby byla zabavena půda, ať už zemědělská, která byla zabavována nad 150 hektarů nebo všechna půda nad 250 hektarů (*Kubačák, 2010*). Tyto reformy přispěly k fragmentaci krajiny. Půdní držba byla rozdrobena. Trojpolní systém byl nahrazován střídavým hospodařením, oséval se i úhor (*Sklenička, 2003*). Bohužel nejde vrátit vývoj do doby před rokem 1938, kdy existovalo soukromé rolnické zemědělství. To v krajině tvořilo pestrou mozaiku luk a políček (*Lapka, 2000*).

Po druhé světové válce došlo k mnoha dalším změnám (*Nepomucký, 1996*). Docházelo k rozorávání mezí, hospodářsko-technickým úpravám, zavádění pokrokových technologií a chemických preparátů. Na úbytek druhové diverzity měla vliv kontaminace půdy a vody. Nejvíce krajinu poškodila urbanizace a industrializace území, dopravní síť, vodní nádrže, těžba nerostných surovin, ať už povrchová nebo podzemní (*Jůza, 1997*).

11. Krajina po roce 1949 - 1989

Po roce 1950 se počet obyvatel v pohraničí zvýšil, i přesto, že došlo k migrační ztrátě. Důvodem odchodu obyvatel byla v roce 1948 ztráta soukromého vlastnictví, zrušení průmyslových výrobních a kulturně a společensky nestabilní prostředí (Staněk, 2010). Stát začal na počátku 50. let likvidovat opuštěné a vyloupené stavby, které stály v celém pohraničí, ať už se jednalo o chaloupky, obytné domky nebo tovární haly (Jirásko, 2011).

V roce 1949 začala násilná kolektivizace, která znamenala likvidaci veškerého soukromého zemědělství v Československu. Národní shromáždění přijalo zákon o JZD (Jednotná zemědělská družstva). Zemědělci byli vyzýváni k zakládání JZD, ale zemědělci neměli zájem, tak ke vstupu do družstev byly nuceni i násilím. Vedle jednotných zemědělských družstev začaly především v horských oblastech vznikat Státní statky. Po odsunu Němců zde byla spousta neobdělávané půdy, vzniklo mnoho neosídlených oblastí, kde se půda nepřidělovala, ale bylo nutno jí obdělávat. Půdu zde přebíral Národní pozemkový fond, který se v roce 1949 přetváří na Státní statek (Staněk, 2010). Docházelo k rekultivacím, které se prováděly na úrodných pozemcích, z nichž se staly neúrodné zemědělské pozemky. Pro krajinu byly prospěšné meliorace, na druhou stranu však docházelo k masivnímu odvodňování pozemků, vysoušení mokřadů a technické úpravě vodních toků. Hospodářství bylo za války silně poškozeno (Sklenička, 2003).

Rozvoj hutnictví a strojírenství přinesl větší spotřebu dřevěného uhlí a dřeva, který se používal jako zdroj energie. Těžbou, ať už hnědého nebo černého uhlí, došlo k rozsáhlému poškození krajiny, ztrátě důležitých ekosystémů, k zrušení některých polních cest (Jirásko, 2011). Byla zničena i krajinná struktura jako například meze nebo porosty dřevin. Byla zničena i rozptýlená zeleň jako například remízky, porosty na březích toků a porosty okolo cest. Vznikaly obrovské lány zemědělské půdy. Tím nastal prudký nárůst půdní eroze (Sklenička, 2003). Největší devastaci krajiny však způsobila povrchová těžba hnědého uhlí. V roce 1984 těžba hnědého uhlí pokořila hranici 100 milionů tun za rok. Hnědé uhlí se používalo hlavně při výrobě tepla a v elektrárnách. Vznikaly zde škodlivé látky jako oxid siřičitý a prach. Lidé podcenili situaci a teprve až když v Krkonoších, Jizerských a Krušných horách došlo k odumírání lesů ve velkém množství, tak zjistili, jaké devastující následky

způsobila těžba. Těžba a následná výroba energie také měla za následek zhoršení zdravotního stavu obyvatel (Jůza, 1997).

Ke konci druhé světové války se začaly objevovat inženýrské stavby jako například přehrady. Spousta odborníků se shodlo, že vodní díla musí pojmout velké množství vody, která by se dále dala využít. Bez pochyby největším zásahem do krajiny bylo vybudování vltavské kaskády (www.plv.cz). Vltavská kaskáda se skládá z devíti vodních děl rozmístěných na řece Vltavě. Nádrže slouží k akumulaci vody, k výrobě elektrické energie a k ochraně proti povodním. Výstavba započala ve 30. letech 20. století (www.oenergetice.cz).

Výstavba přehrady Lipno začala v roce 1951 a dostavěna byla roku 1958. Vznikla tak pozoruhodná stavba. Byla na ní použita nejmodernější technologie. V hloubce 160 metrů nalezneme hydrocentrálu. Na její stavbu bylo potřeba 1000 tun ocelové armatury a 14 000 kubíků betonu. Voda z elektrárny odtéká od Francisových turbín odpadním tunelem do Lipna II, jehož funkce je vyrovnávací. Kvůli stavbě přehrady bylo vykáceno okolo 1700 hektarů lesa. Dále 86 hektarů nelesních porostů a zhruba 7500 volně rostoucích stromů. 25% zátopové plochy tvořilo rašeliniště o rozloze 1150 hektarů. Byly zatopeny i tuhové doly v Hůrce a řada pískovišť, lomů. Pod vodou se ocitla i železnice, o cestách a silnicích nemluvě. Dále pod vodou skončily mlýny, samoty, pily a kostely s hřbitovy. Lipno bylo napuštěno v únoru 1958. Vznikla tak největší vodní plocha v České republice. Průměrná hloubka je 6,5 metrů a maximální je 21,5 metrů. Délka jezera se může zdát až neuvěřitelná ale je 48 kilometrů. V nejširším místě měří přehrada 10 kilometrů. Lipno se také říká jihočeské moře (www.lipensko.org). Vltavská kaskáda má dnes výkon okolo 700 MW. Mimořádnými zdroji energie jsou i přečerpávací elektrárny jako Dalešice, Štěchovice II a Dlouhé stráně (Blažek, 2006).

Vodní dílo	Říční kilometry
Lipno I	330
Lipno II	320
Hněvkovice	210
Kořensko	200
Orlík	145
Kamýk	134
Slapy	92
Štěchovice	84
Vrané	71

Tabulka č. 3 Složení Vltavské kaskády (www.plv.cz)

Dalším pozoruhodným vodním dílem Vltavské kaskády je nádrž Římov. Na řece Malši byla vybudována v letech 1971 až 1978. Byla vybudována jako zdroj pitné vody, hlavně pro nedaleké České Budějovice. Hráz je dlouhá 290 metrů a je postavena z kamenů. Objem nádrže je však relativně malý. Díky své ploše má omezenou retenční schopnost (www.jiznicechy.org). Provoz nádrže je upraven hlavnímu účelu, kterým je vodárenské využití. Hygienická ochrana nádrže je rozdělena do tří pásem. I. pásmo hygienické ochrany je zalesněno, ve II. a III. PHO je činnost upravena zásadami hospodaření (www.rimov.cz).

Obr. č. 15 Římovská přehrada (www.jvs.cz)

Tato vodní díla ovlivnila z velké části krajinu. Tím, že se zatopila zemědělsky využívaná půda, došlo k přesunutí zemědělství do vyšších poloh. Zde byl nedostatek živin a musela být používána umělá hnojiva. Vodní díla také měla vliv na klima, které se dotklo zdejší fauny a flóry (*Baláž, 2010*).

12. Krajina po roce 1989

Česká země si do roku 1989 prošly těžkým obdobím. Nejvíce je poznamenala industrializace, vznik Československa a válečná období včetně studené války, která skončila v roce 1989. Na uspořádání území zanechal otisky předlistopadový režim. Zůstala po něm sídliště s byty, které byly přiděleny státem. Říkalo se, že to jsou vesnice „na stojato“. V jednom domě bydlelo i na 3000 obyvatel. Další, co po sobě režim zanechal, byla zkolektivizovaná krajina (www.uur.cz). Kolektivizace zanechala zejména stopy na zemědělství. Říká se, že se přehnala nad českým venkovem a nenechala tu kámen na kameni (*Lapka, 2000*). Zkolektivizovaná krajina byla podřízena státnímu a družstevnímu zemědělství (www.uur.cz). Po pádu komunistického režimu v roce 1989 se změnilo pozemkové vlastnictví a došlo k obnovení základních oprávnění subjektivního vlastnického práva pro všechny vlastníky půdy. Započala privatizace pozemkového majetku ve vlastnictví státu a restituce pozemkového vlastnictví. Restituce znamená, že mělo dojít k obnovení vlastnického práva k majetku, který byl zabaven v letech 1948 až 1989. Majetek měl tedy být navrácen původním majitelům, kterým byl odňat nebo jejich právním nástupcům. V restitucích není možné napravit všechny majetkové křivdy, dali se pouze zmírnit. V případech, kde nebylo možné navrátit majetek, došlo k poskytnutí náhrady. Výjimkou byl majetek, který původně vlastnila církev. Převod tohoto majetku byl znemožněn ustanovením zákona o půdě, kterým je blokován dodnes (*Valeš, 2009*). Asi největší soukromý majetek, který byl zabrán, patřil hlubocké větvi Schwarzenbergů (174 000 hektarů pozemků, z toho 110 hektarů lesů původního majetku v roce 1919, z něhož zbylo po první pozemkové reformě 55 000 hektarů veškeré půdy, z toho převážně lesní) byl zákonem č. 143/47 Sb. věnován Zemi koruny české. Dosud nebyl vydán v restitučním řízení a pravděpodobně zůstane i nadále ve vlastnictví státu (*Jiráček, 1998*).

V zemědělství nastaly po roce 1989 kromě změny vlastnických poměrů, i změny v obdělávání půdy, stavu hospodářských zvířat a struktury plodin (*Ministerstvo životního prostředí, 2002*). Po navrácení půdy mnozí vlastníci zjistili, že jejich pozemky jsou nepřístupné a tedy je nemožné obdělávat tyto pozemky (*Ministerstvo zemědělství, 2011*). Mezi roky 1990 a 2000 se výměra zemědělské půdy snížila o 2% a orná půda o 3%. Plocha trvalých travních porostů se zvýšila o 15% (*Ministerstvo životního prostředí, 2002*). V zemědělské výrobě došlo k tomu,

že ve vyšších polohách se orná půda převáděla na trvalé travní porosty. Byly využívány převážně jako pastviny. Došlo také k poklesu využívání chemických prostředků v těchto oblastech (Cílek, 2002).

Lesy dosahovaly svého vývojového minima. Lidé kácely lesy a měnily je na zemědělskou půdu. Tím způsobily zvýšení půdní eroze. Zalesnění je totiž už samo o sobě protierozním opatřením, přesto však půdu ohrožuje vodní eroze. Retenční a retardační schopnosti se odvíjejí od způsobu hospodaření v lesích a tím ovlivňují odtok z povodí. S rozvojem mechanizace a stahování dřeva dochází ke snížení retardace, retence a akumulace lesa. Vodní eroze na zemědělské půdě způsobuje porušování protierozních opatření. Jako jsou například pěstování nevhodných plodin, odstraňování rozptýlené zeleně a nevhodná delimitace kultur (Sklenička, 2003). Mezi roky 1980 až 1990 bylo každý rok vytěženo přes 13 miliónů metrů krychlových dřeva. Často se muselo dřevo těžít kvůli tomu, že bylo živelnými pohromami zlámáno a vyvráceno. Dále se na vynucené těžbě dřeva podepsali škůdci, kteří stromy napadly a ty začaly odumírat. V dnešní době se uvažuje, jakým způsobem zlepšit zdravotní stav lesů, jejich rozmanitost a odolnost (Jiráček, 1998).

Velký význam měly i pozemkové úpravy (Sklenička, 2003). Ty způsobily, že došlo k oddělení lesního, drnového a půdního fondu. Tím vznikly v krajině ostřejší hranice a mozaika přírodních, kulturních, polopřírodních ekosystémů a náhlé přechody. Tímto člověk zvýšil rozmanitost krajiny. Rozmanitost krajiny je propojena se stabilitou prostředí a s odolností proti negativním vlivům jako jsou větrná a vodní eroze, sucha nebo epidemie chorob. V moderní době rozmanitost krajiny ohrožována hned několika faktory. Pozemky byly scelovány do velkých lánů, zeleň na okrajích pozemků byla odstraňována, velkoplošně se hnojí a používají se pesticidy a často docházelo i k odvodňování pramenišť (Jáchym, 1982). U odvodňování půd záleželo na několika faktorech, jako byly příčiny zamokření, vlastnosti půdy, přístupnost pozemků a urbanizace krajiny. V roce 1990 bylo odvodněno asi 25% ze všech zemědělských půd v ČR. Odvodnění společně s rekultivací má pozitivní vliv na produkční schopnosti půdy. Odvodnění má i negativní účinky jako zmenšení obsahu organických látek, urychlení odtoku (Blažek, 2006).

Negativní vliv na krajinu měl rozvoj infrastruktury a průmyslu (Sklenička, 2003). Po roce 1989 byly žádány pracovní síly hlavně ve službách. Dělo se to hlavně

na úkor zemědělství a průmyslu. Ke změně také došlo v dopravě zboží. Od železniční nákladní dopravy se přecházelo k automobilové dopravě, která byla flexibilnější. Lidé začali mít větší nároky na bydlení, hlavně kvůli novým stavebním technologiím. Můžou se stavět stavby, které předtím byly jenom snem. Na okrajích měst vznikla obchodní centra. Lidé začali kupovat pozemky. Cena pozemků se odvíjí od dostupnosti, kvality životního prostředí, infrastrukturní vybavenosti (www.uur.cz). S nárůstem obyvatel dochází k rozrůstání příměstských oblastí. Tato zástavba nenavazuje na stávající zástavbu. Objevují se komerční areály na okrajích měst, u hlavních silničních komunikací se objevují sklady. Dochází i k rozvoji v cestní síti, kdy jsou budovány silnice, dálnice a telekomunikační stavby (*Cílek, 2002*). Změnil se i systém vlastnických vztahů k nemovitostem a půdě. Měnila se i struktura hospodářství. Bylo potřeba také odstranit škody, které napáchala doba minulá, ať už na člověku nebo na krajině (*Nepomucký, 1996*).

Na vývoj krajiny mělo vliv i územní plánování (*Sklenička, 2003*). To určuje, jak bude krajina vypadat. Plánování slouží k usměrnění a řízení lidí a jejich činností v krajině (*Nepomucký, 1996*). Po roce 1989 jsme se začali setkávat s regionálním rozvojem a s regionálním plánováním (www.cenia.cz). Nežádoucí vývoj území, neřízený nárůst obyvatel, přetěžování průmyslem a dopravou mělo napravit zavedení regionálních plánů. Krajina tedy měla být účelně plánována. Měla být vybírána vyhovující území pro průmysl, dopravu, osídlení a ochranu volné krajiny. Regionální plánování mělo za účel cílevědomě uspořádat krajinu podle účelnosti a hospodárnosti. V osmdesátých letech došlo k podstatným změnám v krajinném neboli v územním plánování. V šedesátých a sedmdesátých letech byla hlavní snaha o to, aby velkovýrobní zemědělský a industriální rozvoj byl maximální (*Nepomucký, 1996*). Téměř 200 obcí mělo v roce 1989 územní plány, které byly schváleny 75 okresními národními výbory. V nestřediskových obcích byla stavba zcela nemožná. V roce 1989 bylo na našem území zhruba 4500 obcí. Územní samosprávy v posledních dvaceti letech mají vliv na povolení změn v území a to územně plánovací dokumentací, kterou vydávají. Územně plánovací dokumentaci nejdříve dostali obce do roku 1990 a po té kraje, které vznikaly od roku 2000. Obce už nemají povinnost mít územní plán. Přesto však územně plánovací dokumentace slouží pro rozhodování státní správy. Dokumentaci vydává zastupitelstvo obce. Obce jsou však motivovány pro zřízení územního plánu, který je podmínkou pro získání

různých příspěvků nebo dotací z veřejných rozpočtů (www.uur.cz). Na územní plánování měla také vliv politická situace na přelomu let 1989/1990, kdy byl změněn obsah a legislativní normy. Nové zákony, především se to týkalo zákona č. 50 z roku 1976 Sb. ve znění zákona č. 103/1990 Sb. a znění zákona č. 262/1992 Sb. o územním plánování a stavebním řádu. Dále se to týkalo zákona č. 17 z roku 1992 Sb. o životním prostředí a zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, zákona č. 244/1992 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí. Byl kladen silný důraz na životní prostředí a ochranu krajiny v územním plánování. Proto začaly být formovány metodiky a vypracovávaly se návrhy strategie trvale udržitelného rozvoje vybraných území. Ministerstvo životního prostředí České republiky poskytuje granty pro zvláště významná území. Jako jsou Chráněné krajinné oblasti, biosférické rezervace UNESCO a Národní přírodní parky. V krajinném plánování se budeme ještě dlouho potýkat s restitucemi a novými pozemkovými úpravami. Dále se zde promítne hledání alternativních způsobů hospodaření a uplatňování vládních programů na obnovu krajiny. Z vládních programů to je Program revitalizace vodních systémů, program péče o krajinu, Program obnovy vesnice a mnoho dalších (*Nepomucký, 1996*).

V České republice byl v roce 1992 přijat Zákon o ochraně přírody a krajiny. Tento zákon rozděluje zvláště chráněná území na velkoplošná a maloplošná. Mezi velkoplošná řadíme NP – národní parky, CHKO – chráněné krajinné oblasti. Do maloplošných patří NPR – národní přírodní rezervace, NPP – národní přírodní památka, PR – přírodní rezervace, PP – přírodní památka. Velkoplošná zvláště chráněná území vyhláší Ministerstvo životního prostředí, maloplošná pak vyhláší krajský úřad (*Jůza, 1997*).

Asi nejvýznamnější národní park je Šumava, který je největším parkem České republiky. Jeho rozloha je 68 064 hektarů (www.npsumava.cz). Národní park Šumava byl vyhlášen v roce 1991. Najdeme v něm smrkové lesy. NP Šumava je proslulý také pro svá horská luka a rašeliniště. V minulosti byla Šumava hospodářsky využívána. Těžilo se zde zlato, dřevo, zpracovávaly kovy a vyrábělo sklo. Lesní porost není původní. Velká část lesa byla zničena větrnou kalamitou a poté kůrovcovou kalamitou (*Jůza, 1997*). 80% NP tvoří lesní porosty, což je rozloha 54 100 hektarů. Nelesní pozemky tedy tvoří 20%. 5900 hektarů tvoří zemědělská plocha, která zaujímá 9% NP. V NP najdeme i vodní plochy a toky, které jsou na rozloze

1100 hektarů. Nalezneme zde i zástavbu, která tvoří 0,1% NP. Zástavba se rozkládá na rozloze 66 hektarů. Ještě před tím než tu vznikl národní park, kdy se na Šumavě objevili první lidé, začalo docházet k prořezávání a odlesňování, aby se zde mohl pást dobytek. Les byl zatlačen na místa, která nebyla vhodná pro zemědělství nebo pastevectví. Ve vyšších částech Šumavy byly stále lesy člověkem nedotčené, ale i tak do těchto míst člověk začal chodit a začal je v úzce vymezených prostorech hospodářsky využívat. Začal zde těžit drahé kovy, zejména na řekách bylo rýžováno zlato. Největší vliv na zdejší lesy mělo asi sklářství. Sklářské hutě stály ve vyšších polohách Šumavy. Hutě spotřebovávaly velké množství dřeva. Lidé se zásahem do lesních porostů zde způsobily nemalé škody. Skladba dřevin se změnila. Nejsou tak odolné jako dříve, proto je zde velký problém s větrnými polomy a následné napadení stromů kůrovcem. I proto byl na Šumavě vyhlášen národní park (www.npsumava.cz).

Významnou chráněnou krajinnou oblastí je Třeboňsko. Byla vyhlášena v roce 1979. Již v roce 1977 bylo Třeboňsko zařazeno mezi biosférické rezervace UNESCO. CHKO má rozlohu okolo 700 kilometrů čtverečních. Rozkládá se v jihovýchodní části České republiky. Zasahuje do Jindřichohradeckého a Českobudějovického okresu. Je umístěna v rovinaté krajině. Lokality jsou chráněny v rámci 35 přírodních rezervací a památek a pět území se může pyšnit statusem národní přírodní rezervace. Mezi zdejší národní přírodní rezervace patří Velký a Malý Tisý, Stará Řeka, Červené blato, Žofínka a Ruda. Jako nejcennější lokality jsou bez pochyby přechodová rašeliniště. Přesto, že je tato krajina kultivována člověkem, zachovala se zde mimořádná fauna i flóra. Jelikož se CHKO Třeboňsko nachází v močálovité krajině, člověk zde upravoval vodní poměry. Proto zde nalezneme uměle vybudované stoky a rybníky, které tady převážně budoval Štěpánek Netolický a Jakub Krčín. Díky tomu je Třeboňsko považováno za kolébku českého rybníkářství. Kromě rašelinišť najdeme v CHKO i rozsáhlé listnaté a jehličnaté lesy, mokřadní louky, zbytky lužních lesů a teplé stepní lokality (*Dykyjová, 2000*).

13. Závěr

Cílem bakalářské práce s názvem „Historický vývoj krajiny jižních Čech“ bylo zjistit, jak se krajina vyvíjela a měnila v různých obdobích. Ve 12. století, kdy zde vládl rod Vítkovců, došlo ke kolonizaci území. Byly zakládány nové vesnice a města, často však na úkor lesů. Lesy nebyly káceny jen kvůli potřebnému místu pro stavbu obydlí, ale i kvůli zemědělskému využití území a při stavbě rybníků. Rod pánů z Rožmberka přispěl k rozvoji klášterů, jako byl klášter ve Vyšším Brodu nebo ve Zlaté koruně. Za dob husitství však bylo mnoho klášterů a kostelů vypáleno. Páni z Rožmberku měli největší přínos, hlavně finanční, z rybníkářství. Stavitelé jako byl Štěpánek Netolický nebo Jakub Krčín z Jelčan, zde budovali rybníky, které byly důmyslně propojené v rybníční soustavy. Když se řekne jméno Štěpánek Netolický, většině z nás se vybaví pojem Zlatá stoka. Tento kanál Štěpánek vybudoval proto, aby přivedl do rybníků vodu. Vzniklo tedy dílo, které propojilo rybníky a je považováno za páteř rybníční soustavy na Třeboňsku. Účel, pro který byla Zlatá stoka navržena, splňuje dodnes. Jakub Krčín vybudoval mnoho rybníků. Mezi nejznámější patří Svět a Rožmberk. Rybník Rožmberk v roce 2002 zachránil mnoho vesnic a měst před povodněmi. Podařilo se mu zadržet 70 milionů metrů krychlových vody. Je tedy vidět, že díla rybníkářů, nám slouží dodnes a plní svou funkci. Další kapitola bakalářské práce se zabývá rodem Schwarzenbergů, kteří nejvíce přispěli stavbou plavebního kanálu, kterým se splavovalo dřevo. Když byl na trůnu kníže Jan Adolf II. Schwarzenberg vyhověl lesmistrovi a vyhlásil v roce 1858 Boubínský prales za rezervaci. V období po druhé světové válce došlo ke scelování půdy. Vznikaly tak velké lány zemědělské půdy, tím prudce vzrostla půdní eroze. K ochraně krajiny přispěl v roce 1992 Zákon o ochraně přírody a krajiny. V České republice se nachází spousta míst, která jsou chráněna. Byla vyhlášena například jako národní park, chráněná krajinná oblast, přírodní rezervace a podobně.

14. Seznam obrázků

Obr. č. 1: Příroda Křivoklátska	str. 14
Obr. č. 2: Pohled z Boubínské rozhledny na Boubínský prales	str. 14
Obr. č. 3: Erb pánů z Hradce	str. 15
Obr. č. 4: Erb pánů z Landštejna	str. 15
Obr. č. 5: Erb pánů ze Stráže	str. 15
Obr. č. 6: Erb pánů z Ústí	str. 16
Obr. č. 7: Erb Rožmberků	str. 16
Obr. č. 8: Erb pánů z Krumlova	str. 16
Obr. č. 9: Osídlení krajiny	str. 17
Obr. č. 10: Rožmberk	str. 19
Obr. č. 11: Klášter Zlatá Koruna	str. 23
Obr. č. 12: Rybník Rožmberk	str. 27
Obr. č. 13: Mapa Tereziina údolí	str. 32
Obr. č. 14: Schwarzenberský plavební kanál	str. 35
Obr. č. 15: Římovská přehrada	str. 40

15. Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Délka vodních toků	str. 10
Tabulka č. 2: Největší rybníky v Jihočeském kraji	str. 28
Tabulka č. 3: Složení Vltavské kaskády	str. 39

16. Grafy

Graf č. 1: Podíl rybníků, zemědělské a lesní půdy v jižních Čechách v roce 1980	str. 12
--	---------

17. Seznam literatury

1. **Baláž, V., Faltejsek, L., Chlumská, Z., Kolář, F., Kubešová, M., Matějů, J., Prach, J., Rezková, K.** Ochrana přírody z pohledu biologa. Praha: Flora, 2010, 191 s. ISBN 978-80-213-2085-7.
2. **Bígl, Z.** České země za posledních Přemyslovců. Praha: Albatros, 1993, 64 s. ISBN 80-000-0410-0.
3. **Blažek, V.** Voda v České republice. Praha: Consult, 2006, 253 s. ISBN 80-903482-1-1.
4. **Cílek, V.** Krajiny vnitřní a vnější. Praha: Dokořán, 2002, 220 s. ISBN 80-86569-29-2.
5. **Doležalová, J.** Děti pětিলisté růže. Praha: Regia, 2002, 332 s. ISBN 80-86367-23-1.
6. **Dykyjová, D.** Třeboňsko: Příroda a člověk v krajině pětিলisté růže. Třeboň: Carpio, 2000, 111 s. ISBN 80-901945-8-3.
7. **Gralla, P.** Jak pracuje životní prostředí. Brno: Unis, 1995, 212 s.
8. **Haubelt, J.** Jakub Krčín z Jelčan. Praha: Rodiče, 2003, 186 s. ISBN 80-86695-18-2.
9. **Havlová, M.** Jižní Čechy. České Budějovice: Jihočeské tiskárny, 1996, 48 s.
10. **Hroch, M., Zpěvák, K.** Dějepis: Středověk pro základní školy. Praha: SPN, 1991, 83 s. ISBN 80-208-0305-X.
11. **Hrůza, J.** Vývoj urbanismu. Praha: ČVUT, 2002, 186 s. ISBN 80-01-02551-9.
12. **Hule, M.** Rožmberkův Krčín a Krčínův Rožberk. Třeboň: Caprio, 2004, 209 s. ISBN 80-86434-08-7.
13. **Hule, M.** Rybníkářství na Třeboňsku. Třeboň: Caprio, 2000, 243 s. ISBN 80-86434-00-1.
14. **Hule, M.** Rybníkářství na Jindřichohradecku. Třeboň: Carpio, 2012, 254 s. ISBN 978-80-86434-18-6.
15. **Jáchym, J., Skuhřavý, V.** Jižní Čechy. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství České Budějovice, 1982, 212 s.
16. **Janáček, J., Louda, J.** České erby. Praha: Albatros, 1988, 367 s.
17. **Jiráček, J.** Průvodce lesy jižních Čech. České Budějovice: Kopp, 1998, 195 s. ISBN 80-7232-008-4.

18. **Jirásko, L.** Česká Kanada: Jindřichohradecko a Novobystřicko. Litomyšl: Paseka, 2011, 46 s. ISBN 978-80-7432-117-7.
19. **Juřík, P.** Jihočeské dominium: Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách. Praha: Libri, 2008, 443 s. ISBN 978-80-7277-359-6.
20. **Jůza, J.** Vybrané kapitoly z ochrany životního prostředí. Plzeň: Západočeská univerzita, 1997, 86 s. ISBN 80-7082-354-2.
21. **Kejř, J.** Husité. Praha: Panorama, 1984, 265 s.
22. **Kočárek, E.** Jindřichův Hradec, Telč, Waldviertel. Plzeň: Kletř, 1993, 159 s. ISBN 80-858-2200-8.
23. **Kratochvíl, M.** Památné bitvy českých dějin. Praha: Albatros, 1987, 221s.
24. **Křivský, P., Kvaček, R., Skřivan, A.** Věk starý a nový: Dějiny, kultura, život Evropy v 17. a 18. století. Praha: Albatros, 1985, 436s.
25. **Kubačák, A., Beranová, M.** Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě. Praha: Libri, 2010, 430 s. ISBN 978-80-7277-113-4.
26. **Kusák, D.** Hrady a zámky v Československu. Praha: Panorama, 1990, 384 s. ISBN 80-703-8100-0.
27. **Lapka, M., Gottlieb, M.** Rolník a krajina: Kapitoly ze života soukromých rolníků. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 166 s. ISBN 80-858-5083-4.
28. **Liška, K., Mucha, L.** Klíč k našim městům. Praha: Práce, 1979, 252s.
29. **Lízner, M.** Stav životního prostředí v jednotlivých krajích České republiky v roce 2003: Jihočeský kraj. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2003, 21 s. ISBN 80-721-2289-4.
30. **Lízner, M.** Stav životního prostředí v jednotlivých krajích České republiky v roce 2002: Jihočeský kraj. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2002, 21 s. ISBN 80-7212-253-3.
31. **Lokoč, R., Lokočová M.** Vývoj krajiny v České republice. Brno: Lipka, 2010, 85 s. ISBN 978-80-904807-3-5.
32. **Madar, Z.** Řízení a péče o životní prostředí v evropských státech. Praha: Academia, 1990, 128 s.
33. **Martínek, J.** Kapesní atlas světa. Praha: Kartografie, 2003, 286 s. ISBN 80-7011-743-5.

34. **Ministerstvo zemědělství.** Pozemkové úpravy: Nástroj pro udržitelný rozvoj venkovského prostoru. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2011, 28 s. ISBN 978-80-7084-944-6.
35. **Ministerstvo životního prostředí.** Fakta a data o životním prostředí v České republice. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2002, 74 s. ISBN 80-721-2199-5.
36. **Moldan, B.** Životní prostředí České republiky: vývoj a stav do konce r. 1989. Praha: Academia, 1990, 281 s. ISBN 80-200-0292-8.
37. **Mudra, M.** Rodová heraldika. Praha: Panorama, 1987.
38. **Muk, J.** Kapitoly z minulosti Jindřichohradecka. Jindřichův Hradec: Jihočeské tiskárny, 1970, 55 s.
39. **Nepomucký, P., Salašová, P.** Krajinné plánování. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 1996, 100 s. ISBN 80-7078-371-0.
40. **Sklenička, P.** Základy krajinného plánování. Praha: Naděžda Skleničková, 2003, 236 s. ISBN 80-903206-1-9.
41. **Staněk, T., Arburg, A.** Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2010, 373 s. ISBN 978-80-86057-67-5.
42. **Tříška, K.** Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Svoboda, 1986, 293 s.
43. **Valeš, V.** Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989. Brno: Moravsko-slezská křesťanská akademie, 2009, 101 s. ISBN 978-80-904675-1-0.
44. **Vařeka, J., Robek A.** Jihočeská vlastivěda: Národopis. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1987, 257 s.
45. **Zákon číslo 114/1992 Sb.**

18. Online zdroje

46. **Boubínský prales** [online]. 2015 [cit. 2015-10-02]. Dostupné z WWW: <http://itras.cz/boubinsky-prales/galerie/10892/>
47. **České hrady** [online]. 2015. [cit. 2015-03-06]. Dostupné z WWW: www.ceskehrady.cz/cs/hrady/rozberk-nad-vltavou__s439x7163.html
48. **Český Krumlov** [online]. 2015 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z WWW: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_sklars.xml
49. **Dějiny rodu Schwarzenbergů** [online]. 2015. [cit. 2015-03-08]. Dostupné z WWW: www.zamky-hrady.cz/1/hluboka_dejiny_schw.htm
50. **Eggenbergové** [online]. 2015 [cit. 2015-10-09]. Dostupné z WWW: https://cs.wikisource.org/wiki/Vlastensk%C3%BD_slovn%C3%ADk_historick%C3%BD/z_Eggenberka
51. **Etapy osidlování** [online]. 2015 [cit. 2015-10-09]. Dostupné z WWW: <http://www.dokrajin.cz/clanek/28-etapy-osidlovani-pohranicni-krajiny-po-roce-1945/>
52. **G deník** [online]. 2015. [cit. 2015-03-07]. Dostupné z WWW: www.g.denik.cz/56/a0/4112_0027613449_0s.jpg
53. **Lidová architektura** [online]. 2013 [cit. 2015-10-09]. Dostupné z WWW: <http://www.lidova-architektura.cz/architektura-historie/vesnice-osidleni/stredovek-pozdni.htm>
54. **Lipno** [online]. 2015. [cit. 2015-03-09]. Dostupné z WWW: www.lipensko.org/lipno.php
55. **Husité** [online]. 2015 [cit. 2015-10-09]. Dostupné z WWW: <http://www.husitstvi.cz/>
56. **Husitské války** [online]. 2015. [cit. 2015-03-07]. Dostupné z WWW: www.truhla.cz/predmety/dejepis/prezentace/kvarta/Husitvalk.pdf
57. **Jihočeský vodárenský svaz** [online]. 2015 [cit. 2015-10-07]. Dostupné z WWW: <http://www.jvs.cz/index.php?navi=25&Zar=17>
58. **Jitřní Země** [online]. 2006. [cit. 2014-11-22]. Dostupné z WWW: www.jitrnizeme.cz/view.php?cisloclanku=2006040901
59. **Jižní Čechy** [online]. 2009. [cit. 2015-02-22]. Dostupné z WWW: www.jiznicechy.cz/cs-CZ/jizni-cechy/o-kraji/historie.html

60. **Jižní Čechy** [online]. 2009. [cit. 2015-02-22]. Dostupné z WWW: www.jiznicechy.cz/cs-CZ/jizni-cechy/temata-a-aktivity/pamatky-a-turisticke-atraktivita.html
61. **Jižní Čechy a Šumava** [online]. 2015. [cit. 2015-02-22]. Dostupné z WWW: www.jiznicechy.org/cz/index.php?path=ost/orlik.htm
62. **Krajinný slabikář. Co je krajina?** [online]. 2002. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z WWW: www.dokoran.cz/ukazky/1320249375.pdf
63. **Křivoklátsko** [online]. 201 [cit. 2015-10-02]. Dostupné z WWW: <http://www.kct-tabor.cz/gymta/ChranenaUzemiCR/Krivoklatsko/index.htm>
64. **Lipno** [online]. 2015. [cit. 2015-03-09]. Dostupné z WWW: www.lipensko.org/lipno.php
65. **Myslivecké stránky** [online]. 2011 [cit. 2015-10-02]. Dostupné z WWW: <http://myslivecke.webnode.cz/ekologie-v-chovech-zvere/krajina-pojem-struktura-vyvoj-vliv-cloveka-a-mysliveckeho-hospodareni-na-krajinu-trvale-udrzitelny-rozvoj-myslivosti/>
66. **Obec Římov** [online]. 2015 [cit. 2015-10-07]. Dostupné z WWW: <http://www.rimov.cz/pamatky/prehrada/>
67. **Regionální plánování, udržitelný rozvoj a strukturální fondy** [online]. 2001. [cit. 2015-03-09]. Dostupné z WWW: [www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHY740Z/\\$FILE/Ma3.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/$pid/MZPMSFHY740Z/$FILE/Ma3.pdf)
68. **Rybník Rožmberk** [online]. 2015 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z WWW: <http://www.vlkov.eu/vylet.php?cv=2&Rybn%C3%ADk-Ro%C5%BEmberk>
69. **Schwarzenberský plavení kanál** [online]. 2015. [cit. 2015-03-08]. Dostupné z WWW: www.npsumava.cz/cz/1129/998/clanek/ns-schwarzenbersky-plavebni-kanal/
70. **Souvislosti územního rozvoje českých zemí v letech 1989-2009** [online]. 2010. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z WWW: www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2010/2010-05/01_souvislosti.pdf
71. **Terčino údolí** [online]. 2015 [cit. 2015-10-09]. Dostupné z WWW: <http://www.novohradky.info/tercinoudoli.html>
72. **Typy na výlet** [online]. 2014 [cit. 2015-10-09]. Dostupné z WWW: <http://www.farmanalezeny.cz/vylety.html>
73. **Válka** [online]. 2015. [cit. 2015-10-17]. Dostupné z WWW: http://www.valka.cz/clanek_14778.html

74. **Visit České Budějovice** [online]. 2008. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z WWW: www.visitceskebudejovice.cz/cz/historie-mesta-ceske-budejovice-do-17-stoleti/45/
75. **Visit Jižní Čechy** [online]. 2011. [cit. 2015-03-09]. Dostupné z WWW: www.visitjiznicechy.cz/cz/historicke-pamatky/5/6/
76. **Vltavská kaskáda** [online]. 2015 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z WWW: http://www.plv.cz/vltavska_kaskada/
77. **Vodní elektrárny v ČR** [online]. 2015 [cit. 2015-10-07]. Dostupné z WWW: <http://oenergetice.cz/elektrarny-cr/vodni-elektrarny-v-cr-vltavska-kaskada-1-cast/>
78. **Wikipedie** [online]. 2015 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z WWW: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Husitstv%C3%AD>
79. **Zámek Třeboň** [online]. 2015. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z WWW: www.zamekrebony.eu/modules/tableadmin2/external/imageext_new.php?modal=true&image=WG9%BY3N%2BcDEwMTIzNjkuanBnfmdbhGVyaWV%2Bb2JyYXpla19jb3VudGVyfyE1OH5nYWxlcmllfjF%2BNzR%2Bb1k%3D&width=1024&height=768